Publicație lunară editată de DACIA REVIVAL INTERNATIONAL SOCIETY

DACIA magazin

Director fondator: Dr. Napoleon Săvescu

Nr. 52, mai 2008

Toponimie dacică în Carpați

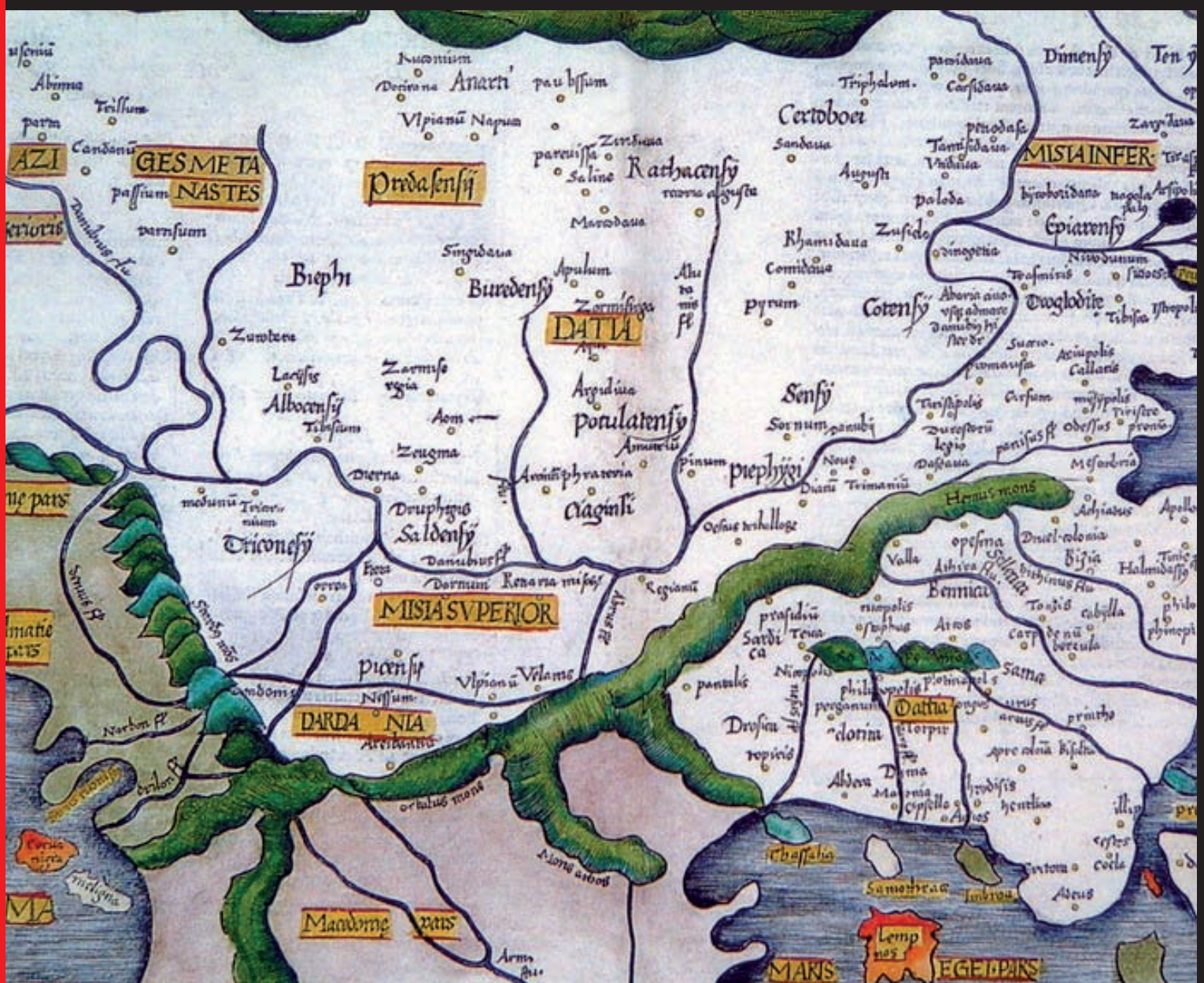

EDITORIAL

Simplitatea falsificării istoriei

de Vladimir BRILINSKY

Adversarii cei mai înverşunaţi ai istoriei dacilor invocă în pledoariile lor -inconsistente şi subiective – lipsa unor urme concrete despre civilizaţia care domina lumea antică acum 2.000 de ani. În special, lipsa scrisului la daci este trecută pe primul loc atunci când detractorii istoriei dacilor latră despre civilizaţia strămoşilor noştri. Vin apoi, rând pe rând, absenţa aurului în descoperirile arheologice, lipsa documentelor vremii despre ce a însemnat Dacia nu numai în context local, dar şi în cel european şi, nu în ultimul rând, precaritatea moştenirii etnografice şi etnologice pe linie descendentă directă de la daci. Desigur, toate acestea sunt evidenţe, sunt găuri negre ale istoriei încă greu de umplut şi vin în ajutorul celor care, din comoditate, din rea-voinţă sau pur şi simplu din imbecilitate tratează cu superficialitate acest subiect. Astfel se nasc, firesc, şi întrebări. Unde sunt toate aceste dovezi? Au existat ele vreodată? Au dispărut aşa, pur şi simplu, în 2.000 de ani? Cine avea interesul ca ele să dispară sau să fie ascunse cercetătorilor? Întrebări ale căror răspunsuri sunt greu de dat. Întrebări care se pliază însă pe o situaţie actuală. O situaţie, pe cât de banală la prima vedere, pe atât de gravă în esenţa ei. Într-un judeţ al ţării (nu contează care, pentru că, probabil, situaţia este generalizată la nivelul întregii ţări), poliţia de patrimoniu descoperă că, într-o perioadă relativ scurtă de aproximativ 10 ani, s-au exportat sute de mii de bunuri culturale mobile într-o cumplită ilegalitate. Direcţia de Cultură, Culte şi Patrimoniu Naţional a eliberat certificate de export fără a ţine seamă de prevederile legilor în vigoare şi, mai ales, fără a efectua expertize pentru aceste obiecte, operaţiune strict obligatorie prin lege. Devine astfel instituţia cu pricina complicele unor geambaşi ai istoriei care, din dorinţa de a se îmbogăţi cât mai rapid şi cât mai uşor, îşi lasă scrupulele la o parte şi aruncă peste graniţă orice obiect care ar putea valora ceva pe piaţa atât de însetată a colecţionarilor din întreaga lume?! Şi ce exportă geambaşii noştri? De la gablonţuri la mobilă veche, de la picturi – multe dintre ele susceptibile a fi furate din colecţii autohtone – până la statuete de marmură sau lemn, de la icoane pe sticlă de o deosebită valoare, la cişmele de apă din fier masiv, de la pendule de perete vechi de trei-patru sute de ani, la locomotive cu aburi. Cele mai multe dintre aceste obiecte exportate, odată expertizate, ar fi trebuit să fie clasate ca obiecte de patrimoniu, unele dintre ele de importanţă maximă. Spre exemplu, dintre locomotivele cu aburi care, prin anii 50–60, în număr de peste 250, şuierau prin exploatările forestiere din munţii României, acum au mai rămas câteva pe care le poţi număra pe degete şi asta în ciuda faptului că ele sunt clasate ca obiecte de tezaur. La fel pendulele – majoritatea de fabricaţie elveţiană sau germană şi care decorau casele saşilor şi şvabilor în secolele trecute – s-au evaporat ca prin minune în ultimele două decenii tot prin filierele de geambaşi fără scrupule care îşi contabilizau doar câştigul, fără a evalua prejudiciul patrimonial. Spuneam că situaţia este pe cât de banală, pe atât de gravă. Banală, pentru că neavizaţii dau din umeri nepăsători, considerând în cel mai fericit caz aceste exporturi ca mici găinării ale unor ţepari ordinari şi…gata. Gravă însă, dacă apreciem pe de-o parte prejudiciul patrimonial iar pe de alta gaura neagră care o lasă în urma lor aceste obiecte odată dezrădăcinate din locurile lor de drept şi trimise aiurea. Dacă cineva ar dori să scrie acum sau mai târziu o monografie completă a vieţii saşilor şi şvabilor din Transilvania şi Banat, cu toate cercetările minuţioase, cu toate posibilele rezultate remarcabile, această monografie "ar beneficia" implicit de gaura neagră a pendulelor săseşti. Ele nu mai sunt. Nu pot fi contabilizate, nu mai pot fi trecute ca făcând parte din viaţa cotidiană a conaţionalilor noştri. La fel cu locomotivele. Cine ar putea să scrie o istorie corectă a acestor locomotive dacă, cercetând, ar da doar de câteva care au fost păstrate de unii inimoşi şi păstrători ai patrimoniului naţional. În istoria lor va apărea din nou acea gaură neagră, păguboasă pentru întreaga istorie corectă a poporului român. Şi parcă de gaură neagră s-a mai auzit în istoria noastră. Nu ştim mai nimic despre câteva sute de ani din istoria noastră. De ce? Pentru că, într-o altă mie de ani de ocupaţie transilvană, au fost unii mai mult sau mai puţin geambaşi care au avut grijă ca istoria noastră să fie cât mai găurită, care au avut fie interesul fie sarcina trasată de marile cancelarii europene ca toate dovezile despre civilizaţia dacă, despre continuitatea populaţiei autohtone să fie trunchiate sau, pur şi simplu, să dispară cu desăvârşire.

Situaţii asemănătoare peste timp, situaţii păguboase pentru istoria noastră cea rătăcită! Toate acestea ne determină să revenim asupra acestui subiect căutând vinovaţi, căutând soluţii şi îndemnând la cugetare onestă.

Jurnal sentimental

Călătorie în Dacia, țara zeilor

Motto : Legendele sunt un izvor permanent de cunoaştere a vieţii şi a credinţei populare din timpuri străvechi.

O călătorie de cercetare, la fața locului, a trecutului îndepărtat al patriei mele – măreața Dacie – mi-a adus revelații uluitoare pe care sufletul meu însetat de adevăr şi dreptate le-a primit cu recunoştinţă şi infinită mândrie.

Dr. Napoleon SĂVESCU

(Continuare din numărul trecut)

De la Măgura la Sarmisegetusa

Mai departe, la ***Măgura Călanului****, privirea ne este atrasă de câteva terase imense ce se desfăşoară în trepte, jos.*

Ei, dacii, tăiau, acolo, pe vârf, piatra, pe care apoi o «copileau» la vale. Chiar şi acum, acolo, sunt sute de mii de blocuri tăiate, parcă aşteptându-i pe daci să revină din negura istoriei şi să le ridice. Privind blocurile imense de piatră, ai impresia că te afli în faţa unor fantastice turme de oi pregătite să-şi apere stăpânul, ciobanul mioritic... Pe platourile acelea, acolo, ele sunt de o perfecţiune greu de imaginat. De jos nu se vede aşa de bine, dar dacă mergi acolo…

– Acolo se poate ajunge numai pe jos?

– Nu, eu am ajuns cu Niva. Prin vale m-am ridicat. Ei m-au dus pe mine pe sus, cu un autobuz, şi am ajuns tot până aproape, dar cu Niva am mers pe vale, m-am ridicat până acolo.

– Arheologii au fost doar în trecere pe acolo.

– Da, pe la carierele de piatră. Profesorul Glodariu, doamna Pescaru…

– Şi un arheolog de origine maghiară…cum îl cheamă pe cel care se ocupa de istoria dacilor?

– Arheologul Ferenczi.

– Da, un băiat de treabă. Domnul primar a fost „deştept”: aruncă zgura ca să înfunde izvoarele! Dar nu a reuşit cu natura. Bazine noi făcute cu apă termală...le vezi peste tot.

– Mergem acum spre carierele de piatră dacice. Aici curge râul Streisângeorz, satul Streisângeorz şi, în stânga, la 500–600 de metri în linie dreaptă este Măgura Călanului la 594 de metri altitudine. În vârful ei sunt carierele de piatră ale dacilor. Sute de mii de blocuri de piatră zac şi acum aşa cum au fost tăiate de către daci... iar mai jos sunt două terase extraordinare pe care, probabil, dacii dădeau pietrele jos şi de acolo erau transportate – cine ştie cu ce mijloace – la cetăţile dacice.

– La ce distanţă?

– La 18–20 de kilometri este prima cetate, cea de la Cetăţuia, unde am fost ieri, la primarul David de la Orăştioara de Sus. A doua este Blidaru, la 600–700 de metri în linie dreaptă, pe alt vârf, şi a treia este Cetatea de la Prisaca, tot acolo, la distanţă destul de mare una de alta.

– Dar toată piatra care a fost dusă până la marea cetate de la Sarmisegetusa Regia, deci 20 de kilometri de la Costeşti în sus, toată a fost adusă de aici… Formidabil! E vorba de zeci de mii de blocuri de piatră care au fost duse pe vârfuri de munţi! Fiecare bloc cântăreşte 500–600 de kilograme! Uluitor! Pietrele au fost luate de aici şi duse în munţi unde dacii s-au înconjurat cu piatră! Ceea ce spune Dio

*Casius despre munca dacilor este edificator în acest sens: «*Au îngrădit munții cu piatră *«.*

Şi aici, la baza muntelui unde dacii tăiau pietrele alea mari din care-şi făceau cetățile, noi, urmaşii lor, am avut un moment de reculegere. Priveam minunea naturii şi minunea creată de mult de către oamenii lui Decebal şi dintr-o dată ne-am simțit parte vie a istoriei. Era ca şi când acum, în anul de grație 1998, ne-am dat întâlnire cu toți dacii care şi-au apărat pământul strămoşesc. Noi încercăm acum să descifrăm un univers aproape pierdut în negurile timpului...Eram încrezători fiindcă acum, pentru un moment măcar, eram şi noi ostaşi în oastea cea mare a nemuritorului Decebal! Sentimentul apartenenței la o istorie măreață ne înconjura cu o căldură ce nu poate fi descrisă în cuvinte. Poate că tocmai de aceea, acum suntem cu toții tăcuți şi meditativi.

Am simțit apoi nevoia să ne relaxăm. Ni se făcuse foame, aşa că Tudor a curățat usturoi, a tăiat salam, Andrei a destupat sticla de vin, Costea a destupat-o pe aia de vodcă, Costel s-a mândrit că atunci când am fost la grota de la Decebal.... de la…când i s-a cerut cuțitul să scoată ciment dacic, a zis «Hei, de-aia nu vi l-am dat, cuțitul meu e bun!». Ruslan ține şi el o umbrelă acolo, naiba ştie de ce. Aici se mănâncă, se mănâncă, se mănâncă cu speranța că ploaia se va opri. Se pornise o ploaie mocănească, de munte, despre care niciodată nu ştii când se opreşte. Tudor sta cel mai bine, la mijloc. Acolo nu-l ploua decât pe vârful picioarelor, dar el nu-şi dădea seama. Dacă îşi trăgea puțin picioarele, nu-l mai ploua nici pe pantofi. Dar pe el nu-l interesează. Şi-a pus şapca pe cap, aşa a la Adrian, mai mult pe urechea dreaptă, iar eu i-am făcut câteva poze pentru...popularizare, ca să arătăm lumii ce face ambasadorul Republicii Moldova de la «United Nations» în mijlocul naturii din munții României.

Trecem prin satul **Tămaşasa.** Am trecut de Dâncul Mare. E un sat mic. Aici e inima Daciei. Aici, spun localnicii, este cetatea dacică de la Deva, care era unită cu cetățile de pe Valea Grădiştei, pe dedesubt, cu tuneluri…

– Domnule, chiar crezi că este o cetate aici?…

– Întreabă orice localnic şi vei afla răspunsul: «Domnule, este!»

– Şi de ce nu o găseşte nimeni?

– Păi, pentru că nu o caută nimeni.

– Aici este la Tămăşasa. Cuvântul are rădăcina Tămaş.

– *Acuma trecem spre Turmaş, un alt sătuleț cu prefixul* tur- *care înseamnă* bour.

– Mă impresionezi, domnule, cu cunoştințele tale în lingvistică!

– Lăsați lingvistica, acuma mai bine uitați-vă... că nu vezi nicăieri aşa furtuni ca aici!

Într-adevăr, priveliştea e fermecătoare. Ploaia transformase verdele în verde aprins, florile multicolore îşi ridicaseră cupolele spre cerul care se înseninа, căci soarele începea să-şi facă din nou prezența dătătoare de viață. Aici, la munte, ciclurile naturii sunt mai vii, mai palpabile. Totul este mai intens. Te simți şi tu parte integrantă, deşi minusculă, a naturii la ea acasă. Eternitatea s-a născut, cu adevărat, la munte.

– Unde suntem aici? La cetățuia **Costeşti?** O, da! Asta este prima mare cetate a dacilor de pe valea Grădiştei. Şi aici vedem valul de apărare…

– Aşa se spune.

– De la Cetatea Costeşti.

– Da, aici, la Cetățuia, este un zid mare făcut din pietre enorme!

– Cât să cântărească pietroaiele astea?

– Vreo 500-600 de kilograme. Şi sunt şi canale de scurgere, să nu se adune nimic între ele. Uite, asta are 75 de centimetri lungime, înălțimea e de vreo 60 de centimetri iar grosimea de vreo 60 de centimetri. Sunt mari, cu canale de scurgere care să dreneze apa. În felul ăsta apa n-o să le împingă la o parte. Dacă apa trece, trece prin găurile astea de scurgere fără să împingă zidul.

– Foarte inteligent, extraordinar!

– Arheologia oficială spune că aici au fost puşi pari de susținere, din partea asta până în partea cealaltă. Vedeți? Aici este mai larg.

– Acolo e chiar mai larg.

Zidul fortificației militare de la Sarmisegetusa

– E mai larg, fiindcă e pentru drenare, cum spui.

– Aşa cred şi eu.

– Din punct de vedere militar, eu cred că astea sunt de apărare.

– Nu, nu, nu…că aici e pământ. Şi uite, când plouă, apa se duce.

– Ai văzut cum a curs apa dedesubt fără să împingă zidul la o parte?! Formidabil!

– Şi se duce mai în jos.

– Inteligentă decizie de construcție!

– Uite, nici cuțitul nu poți să-l bagi, acolo, între astea. Şi când te gândeşti că totul e făcut fără mortar, fără nimic. Absolut uimitor!

– Există un zid asemănător pe Insula Paştelui, acele ziduri din Peru, de la Machu Pichu …şi, când colo, uite unde le mai găseşti, aici, la daci! Nu bagi lama cuțitului între ele, atât de fin sunt tăiate şi construite în piatră. Ele sunt aici, pe linia asta, în muntele Godeanu, muntele sfânt al dacilor.

Andrei e convins că marea minune este movila care se găseşte în față, pe direcția Sud-Vest, dar nimeni nu a avut ideea să vadă ce este în ea.

– Este un gorgan, de fapt. Un gurgui.

– Şi ce e înăuntru nimeni nu ştie.

Andrei nu mă lasă în pace. Insistă să mergem să vedem cu ochii noştri, pentru că această cetate ține mai mult de doi kilometri. Colea, colonelul, are şi el o idee fixă. Vrea să dovedească tuturor că tehnica cu coasa este mai bună decât tehnica americană.

În partea de sud a cetății Sarmisegetusa, avem acum în față scara sacră a lui Burebista.

– Pietrele din scara sacră sunt din calcar şi nimic nu creşte pe ele. Din nou sunt aşezate..

– Nu, ele aşa au fost…

– Perfect aşezate...consideră că…

– Nu consider, am demonstrat cu fotografie, domnule! A asfinţit Soarele aici, la solstiţiul de vara. Aici a atins maximu' Soarele, vara.

– Adică tu te referi la faptul că noi am fost un popor solar. Un popor care a ţinut seama de ciclurile cosmice.

– De ce au fost necesare ziduri aşa de groase aici? Doar mai aveau o apărare acolo?!

– De ce a trebuit? Are patru metri şi ceva.

– Stai să-ţi spun un lucru: niciodată nu pui zidurile unei cetăţi…

– Adică tu spui că cetatea asta, de fapt, înconjoară un mamelon?

– Da, un mamelon.

– În loc să înconjoare ceva plat, pe care soldaţii să lupte... Pe vârf au un platou elipsoidal, acuşi îl vedem, cu diametrul mare de 108 metri.

– Vârfurile astea de munte, aici, sunt marcate. Sunt marcări ale unui mesaj.

– Sunt ziduri de apărare. Şi iată, aici este unul din sanctuarele dacilor. Ştiţi ce se întâmplă aici? Ce-am observat atunci...eu am fotografiat, am filmat şi am confirmat. Pe linia asta sunt aşezate toate celelalte cetăţi ale dacilor. Iată Blidaru, e aici, şi celelalte sunt perpendiculare.

– Priveşte busola! Ce linie este?

– Acum ţi-arăt! Pe linia asta asfinţeşte Soarele la solstiţiul de vară şi aici răsare Luna nouă, ca în ciclul lui Newton…de la 430 de ani până la era noastră... Ca Luna cu Soarele care se întâlnesc o dată la 19 ani. Şi mie mi-a dat Dumnezeu norocul în '96, la solstiţiu, şi-am fotografiat Luna nouă, iată, pe linia asta. Erau şi reprezentanţi de la Bucureşti. Am fotografii, iată, pe linia asta asfinţeşte Soarele. Deci, în 96, Luna şi Soarele s-au întâlnit aici şi se vor întâlni din nou peste 19 ani. Ciclul lui Newton.. din antichitate… dacii îl ştiau.

Sanctuar patrulater în Incinta Sacră

– Fantastic!

– Da, incredibil! Şi totuşi, când vezi cu ochii tăi, te înfiori de câte cunoştinţe extraordinare aveau dacii. Acum sunt şi mai mândru că sunt dac!

– Şi noi suntem mândri.

– Ăsta este Nordul magnetic!

– Dar la câte grade cad astea?

– Ce?

– La câte grade?

– Andrei, Nordul este încolo? Vreau să văd la câte grade…

– Nordul e acolo. Da.

– Dacă măsor la 22 iunie, îmi arată Vestul exact unde apune Soarele. Vestul, uite, îl vezi unde e? Vestul este aici. Dar soarele asfinţeşte aici, se duce mai departe de Vest, la solstiţiu. Vestul este o chestiune pe care noi o interpretăm ca şi Nordul magnetic şi Nordul geofizic, acela în jurul căruia se roteşte Pământul, care este cu 11 grade mai încoace. Aici este Nordul în jurul căruia se roteşte Pământul. Minunea care este? Tot la solstiţiu, ştii unde asfinţeşte Soarele? Numai eu am văzut asta. Am stat două ore: de la patru treizeci până la şase treizeci ca să aştept ca Soarele să răsară la solstiţiu. El răsare la patru treizeci şi ceva. Şi apare, iată, acolo, iată o dungă de roşu care se mişcă pe tot muntele ăsta. Am fotografii în carte. Şi Soarele apare, e linia asta… abia aici răsare, la şase treizeci.

– Deci prima poză o fac cu faţa spre Sud şi pe urmă măsor să văd…Câte pietroaie sunt aici? Unu, două, trei, patru...

– Patru!

– Dar stai, să fie pe centru.

– Pune un picior aici şi unul acolo!

– Acum sunt exact pe centru. Văd Sudul iar în spate am

Nordul! Deci o latură din asta are 3,67. Să vedem cât are în diametru...

– Diametrul are exact 4 metri.

– Atât are diametrul, 4 metri. Şi, cum spune Andrei, pietrele astea, treptele astea din andezit sunt foarte ciudate, pentru că pe ele chiar nu creşte nimic, de mii şi mii de ani.

– Şi nu duc nicăieri, parcă. Fiindcă intrarea în acest turn de Nord al cetăţii este cu totul în altă parte. Topografic, ieşirea de aici, ieşirea din turnul-locuinţă de Nord duce exact la Sarmisegetusa…

– Aici cred că este înspre Sud!

– Nu, aici este Vestul! Uită-te!

– Aha. Dar uşa asta încotro e îndreptată?

– Iată Nordul şi iată Estul. Uşa merge în Est. Înspre răsărit.

– Înspre Răsăritul Soarelui.

– Şi cum construiau dacii?

– Locuinţa?

– Da! Ăştia zic că bagă deasupra ceva şi asta e locuinţa.

– Şi ăsta e singurul flap înăuntru, nu?

– Da. Dar uite minunea! Ia uite cum au aşezat plăcinte de lut! Uite cum le-au aşezat! Ce s-a distrus s-a distrus, dar asta a rămas şi se vede. Uite cum le-au aşezat!

– Între ziduri. Şi zidurile sunt aşa de colosale, de mari!

– Cât de groase sunt zidurile astea?

– Păi… 4 metri.

– 4 metri grosime?

– Aha!

– Şi asta cât are pe lungime?

– Este măsurat tot…

– De curiozitate, pentru mine, ca să văd ceva…

– Nu mai ţin minte, pot să-ţi spun mai târziu, dar nu-mi amintesc acum.

– Poți să măsori...

– Unu, doi, trei, patru, cinci, şase….opt, nouă, zece, doisprezece, paisprezece paşi din ăştia, ai mei, mari…

– Doisprezece şi ceva, plus…

– Deci 79 de centimetri lungime şi.... cât are înălțime? Aha, are 54 înălțime iar grosimea lor, hee, este cam tot la fel, este 48. Patrulatere perfecte, aproape tăiate în stâncă, cu margini frumos făcute, poate astea au fost coloane sau altceva, cu margini frumos fasonate şi, aici, în trepte. Eu țin mâna pe el ca să-i simt mărimea dar, mai ales, ca să mă conving că sunt părtaş, peste milenii, la o lucrare grandioasă a înaintaşilor mei...

– Uite, aici, în fața cetăților... astea sunt terase plate, în fața mamelonului cetății, şi... am ajuns pe una dintr-astea...

– Cum ați văzut, putem spune: este ciudat că sanctuarele, în loc să fie în interiorul zidurilor, sunt în afara lor. Asta înseamnă, de fapt, că nu prea ar fi fost cetate, dacă sanctuarul este în afara zidurilor…Ce rost are să le pui acolo?

– Suntem la marele sanctuar de la **Cetățuie.**

– Sunt mai multe, dar ăsta este cel mai mare.

– Hai să ne oprim să facem o poză!

– Da, bună idee.

– Uitați-vă la stâlpii ăştia. Probabil că a stat un templu pe ei!

– Posibil.

– Asta trebuie să fi fost, cum zici tu. Ce să fie altceva?...Stâlpii unui templu.

– Sunt stâlpi mari: unu, doi, trei, patru, cinci, şase, şapte, opt, nouă, zece ...pe unu, doi, trei, patru. Zece în lungime…

– Uite, aici sunt 13.

– 13?

– Da, 13, pe patru rânduri. 26 şi cu 26.

– Şi distanța unuia din ăştia cât este?

– 26 şi cu 26 .. e 52.

– Sunt 52 de stâlpi?

– Da. Şi cât are ciclul Maya?

– 52 şi cu 52 fac 104. Exact.

– Care sunt acolo.

– Care sunt dincolo.

– Şi 52 de ani este ciclul Maya. Cel mai bun calendar al tuturor timpurilor este ciclul de 52 de ani al rotirii Pământului cu planeta Venus în jurul Soarelui. Aici sunt 52 de stâlpi.

– Ce diametru are un stâlp din ăsta?

– Măi, totul e măsurat.

– Asta pentru mine...Eu unde să le citesc?

– 55 de centimetri diametru. Iar distanța între stâlpi, este de doi metri şi...?

– 2 metri şi 25 – 30.

Discuția continuă cu pasiune. Între timp însă, Zalmoxis are grijă de noi şi ne mai dă o ploaie...că să ne invigoreze. Picioarele ni s-au udat, dar nimic nu ne opreşte. Ca atare, ne continuăm drumul. Suntem înconjurați peste tot de munți, munți înalți, protectori. Totul miroase a iarbă proaspătă, spălată de ploaie, a flori şi, mai ales, a istorie! Nimic nu poate fi mai frumos!

Vedem o cabană în care se cazau arheologii. Desigur că ei aveau comodități, aveau instrumente speciale şi au putut studia cel mai bine locurile.

Realizez că încep să obosesc, să gâfâi chiar, dar Andrei nu mă iartă, mă târăşte înainte să mai văd un sanctuar.

– Câte sanctuare mai sunt? îndrăznesc eu să întreb.

– Sunt multe. Nici nu sunt descoperite toate. Şi tot mai sunt...

– Asta-i fascinant.

– Şi ăsta este unul dintre puţinele locuri, din cauză că facilităţile au fost mai confortabile, la care lumea se mai uită. Aici, din păcate, istoria zace încă sub pământ. Nu de zeci de ani, nici de sute de ani, ci de mii şi mii de ani. Într-o zi, poate, cineva o să le descopere.

– De aici începe, nu?

– Ăsta de aici are nenumărate sanctuare, nici nu ştiu câte poate să aibă, pe trei rânduri.

– Sunt de-a dreptul impresionat de maiestuozitatea locului. Hai să-ţi fac un cadru cum stai în inima istoriei…

Pe deasupra, colonelul vrea să fie prezent în toate pozele pe care le facem, vrea să-l public şi să-i menţionez şi dorinţele lui de viaţă.

– Ciudaţi şi străbunii ăştia ai noştri: după ce că ne pun să ne căţărăm pe munţi, pe vârfuri de munţi, îşi mai şi localizează aşezările într-un loc în care plouă şi plouă… nu de «trei ori pe săptămână» – cum spunea Minulescu – ...aici plouă de trei ori pe zi.

– Noroc că ploile sunt frumoase, aşa, ca şi cu stropitoarea…

– Frumuseţe, frumuseţe! A propos de frumuseţe: ia uitaţi-vă!

– Da, uite o platformă!

– Mă întreb: dacă dacii îşi protejau templul, de ce îi lăsau duşmanului terasa asta pe care el, duşmanul, putea să vină şi să se pregătească să intre în templu şi să atace?…

– Bună întrebare!

Ploua în jurul meu, în jurul zidurilor şi a sanctuarelor, ploua de sus cu apă, ploua cu sanctuare peste tot, cu terase, cu canale, cu pietroaie perpendiculare, cu pietroaie puse împreună, cu un mamelon trapezoidal care cine ştie ce o însemna… Istorie peste tot!

Curios este să ştim de ce dacii au făcut ziduri pe marginea prăpăstiilor. Dacă vroiau să se apere, nu trebuiau să se apere împotriva prăpăstiilor… Aici este o mare enigmă...

– Tot felul de ciudăţenii. Sunt ciudăţenii, pentru că încă nu le înţelegem. Uite, astea sunt jgheaburi de scurgere…duc în afară.

– Poate că au fost butuci puşi aşa! Ăsta este un trapez, cine ştie de ce o fi fost făcut trapezul ăsta!…

– Jalea şi durerea-n suflet / Lacrimile pe obraz / Curgeţi, lacrimi, curgeţi, curgeţi /Le auzi, le auzi cum curg? / Ai plecat pe căi străine……

Sanctuarul de nord al cetăţii Costeşti

Contexte istorice Noi ipoteze despre Tezaurul de la Pietroasa

Prof. Gligor HAŞA

Faimoasă prin tezaurul descoperit aici, tezaur inegalabil, cunoscut cu numele *Cloşca cu puii de aur,* localitatea Pietroasa, din județul Buzău stă ghemuită într-un amfiteatru al muntelui Istrița. Acest munte legendar domină vechiul drum de comunicare dintre Moldova si Muntenia, utilizat din vremuri preistorice de triburile războinice ale pelasgilor şi ale semințiilor migratoare de-a lungul unui mileniu. În zile senine, de pe stâncile acestui munte, privirea cuprinde Bărăganul până la Dunăre, cu apa Buzăului şi cea a Ialomiței, preistorica Ilivachie la gurile căreia a existat în vremuri antehomerice Cetatea Soarelui, legendarului Aiete, stăpânul *lânii de aur* căutată de argonauți. Aici, în vremea Regulamentului Organic, a făcut săpături şi cercetări arheologice locotenentul Vasile Cârlova, cunoscutul poet paşoptist, comandantul unei formațiuni militare de genişti. Arheologul a descoperit zidurile unei impunătoare cetăți. Dintre ruine, ruşii au scos şi confiscat 36 de cară de aur, argint si obiecte de artă. Cu piatra din ziduri a fost pavat drumul dintre Galați şi Brăila şi au fost reparate zidurile vechii cetăți brăilene. Curând, peste uimitoarea descoperire avea să se aştearnă uitarea al cărei val mai dăinuie şi astăzi.

Pe muntele Istrița s-au descoperit mai multe construcții şi fortificații antice. Murii unei astfel de fortificații aveau să-l uimească şi pe distinsul arheolog austriac Bock, care vizitase aceste locuri pe la 1861. El afirmă că zidurile acestei cetăți aveau o grosime ciclopică, laturile ei fiind apărate de patru turnuri uriaşe. În locul lor, astăzi se mai văd numai movile enorme. Aici, pe coasta dinspre răsărit a muntelui, a fost descoperită comoara cunoscută sub numele de *Cloşca cu puii de aur* sau *Tezaurul de la Pietroasa*.

În anul 1837, doi țărani din comuna Pietroasa, Ion Lemnariul şi Stan Avram, care scoteau pietre, pentru construcția unui pod, au descoperit sub un bolovan, la mică adâncime, o comoară de vase şi podoabe de aur. Cea mai mare parte a obiectelor ajunge în mâna unui speculant albanez, Anastase Verussi, care, cu securea şi cu ciocanul, sparge neprețuitele obiecte pentru a scăpa de prescripțiile legii privitoare la tezaurizare. Unele dintre obiecte erau ornate cu pietre prețioase de diferite colori, care au fost scoase şi rătăcite pentru că nu li se cunoştea valoarea. Abia pe la 1838 este informat guvernul, care ordonă începerea cercetărilor. Era prea târziu. Nu mai putea fi salvată decât o mică parte din monumentala comoară arheologică. Aşadar, povestea recentă a brățărilor are la noi precedent: ori nu avem legi, ori ele sunt aplicate târziu. Jumătate din obiecte dispăruseră. Procesul intentat împotriva celor doi țărani şi a albanezului, precum şi a complicilor acestora, va dura până în anul 1842.

Voluminosul dosar cu depozițiile acuzaților şi martorilor, aflat în Arhivele Statului, mărturiseşte că, în momentul descoperirii, *Tezaurul de la Pietroasa* se compunea din 22 de obiecte de aur de mărimi diferite. Cu tot zelul unei comisii, nu s-a mai putut stabili locul descoperirii, undeva pe coastele de la răsărit ale muntelui Istrița, la locul numit Via Ardelenilor.

În 1842 principele M. Ghica, ministru de Interne, va reuşi să depună în Muzeul Național din Bucureşti 12 piese din acest tezaur, recuperate în timpul procesului. Iată cum au fost ele clasificate de către Odobescu şi, mai târziu, de Nicolae Densuşianu:

I. Un disc de forma unei strachine rotunde cu un diametru de 56 cm;

II. O pateră (vas asemănător cu o farfurie puțin adâncă, folosit pentru libații) cizelată, având o statuetă la mijloc şi o serie de figuri simbolice pe margini, în onoarea divinității Mumei Mari; diametru de 257 mm.

III. O fibulă (agrafă) mare, de forma păsării Phoenix, ornată cu pietre prețioase de diferite culori

IV–V. Două fibule mijlocii, ornate cu granate, având figura unei păsări sacre necunoscute

VI. O fibulă mai mică, având forma păsării sacre Ibis, decorată cu pietre prețioase

VII. O verigă mare, simplă, fără inscripții, cu diametrul de 170 mm.

VIII. O verigă mare, simplă, de aur masiv, având o inscripție şi diametrul de 153 mm.

IX. O cană pentru uz în templul antic, imitând prin formă o columnă, având înălțimea de 36 cm şi diametrul de 10 cm

X. Un colan (ornament de gât), decorat cu pietre prețioase.

XI-XII. Două corfițe cu câte două torțe, una cu opt laturi, alta cu 12 laturi.

După cum rezultă din mărturisirile lui Ioan Lemnariul şi din alte documente ale procesului, tezaurul se compune la data descoperirii din 22–26 obiecte de aur. Din acestea au rămas înstrăinate (pierdute) următoarele:

XIII. O verigă simplă de aur, de mărimea unui fund de pălărie (perechea de la cea numerotată cu VIII)

XIV. O verigă simplă de grosimea a două degete, cu litere şterse de vreme

XV. O verigă simplă, *şi* aceasta cu un diametru cât un fund de pălărie

XVI–XVII. Două verigi de mărimea celei de la XV???, cu o lățime de două degete, ornate la extremități cu pietre prețioase

XVIII–XIX. Două brățări pentru mână, ornate cu pietre roşii de mărimea unui grăunte

XX. Un urcior sau o cană, perechea celei numerotate cu IX

XXI. O fibulă, în formă de pasăre, ornată cu pietre prețioase

XXII. O pateră simplă, de mărimea celei numerotate cu II

XXIII. O catenă (lănțişor) de aur, lungă cam de două palme şi puțin mai groasă ca o pană de gâscă (din care s-a păstrat o bucată de 11 cm)

Dintr-un raport al logofătului Kyr Iacov, întocmit la 1838, se mai aflau între obiectele tezaurului:

XXIV-XXV. Două strachine de aur de forma unor farfurii obişnuite

XXVI.. Un ulcior de mărimea celor notate cu IX şi XX

Comparând obiectele găsite cu cele pierdute, se pare că Tezaurul de la Pietroasa a fost împărțit în două jumătăți aproape egale, din care numai o parte a ajuns pe masa procesului. Arendaşul moşiei, Frunză-Verde, a împărțit obiectele arătate de descoperitori, apoi a vândut şi ascuns partea sa.

Ca şi când s-ar fi găsit sub blestem, comoara de la Pietroasa a trecut printr-o dramatică istorie. A fost furată de două ori, iar hoții au deformat în mod barbar obiectele; au fost furate în mod barbar obiectele; a făcut parte din Tezaurul Național strămutat în Rusia la începutul Primului Război Mondial, tezaur din care doar ea a fost recuperată. La originea şi valoarea ei s-au referit importanți istorici, arheologi şi ofervieri, printre care Al. Odobescu, Gheorghe Diaconu, Radu Harhoiu, Fr. Bock, M. C. Soutzo, Nicolae Densuşeanu etc. Ultimul amintit a rezervat subiectului peste 30 de pagini în monumentala sa lucrare, *Dacia Preistorică.*

Iată câteva curiozități şi interpretări.

Comoara aparținea vremurilor antehomerice sau homerice unei populații pelasgo- dacice. Motivele, decorațiile, inscripțiile mărturisesc în acest sens. Ca şi brățările descoperite recent în Munții Orăştiei, la Grădiştea, obiectele impresionează nu doar prin arta prelucrării, ci şi prin monumentalitate (greutate). Discul cel mare din *Tezaurul de la Pietroasa* are diametrul de 56 cm., iar greutatea de 7 kg. Decorațiunile interioare şi exterioare sunt făcute din perle, unele dintre decorații fiind specifice ceramicii neolitice din spațiul pelasg din timpurile eroice; altele mai pot fi întâlnite pe ii, pe scoarțe şi alesături ale portului popular românesc. Din păcate, acest disc a fost tăiat în patru atunci când ajunsese în mâinile albanezului Anastase Verussi. Nu mai puțin importantă şi grăitoare este *Patera Decortă cu Figuri*, reprezentând o sărbătoare a Hiperboreilor în cinstea Mumei Mari, în care apare figurat Ianus ca rege al acestei seminții. Ea se află astăzi perfect conservată, poate şi datorită dramului de respect religios, pentru frumusețea vasului, din partea „vandalilor". Decorațiunea înfățişează o sărbătoare religioasă în onoarea divinității care dă roadă pământului, Gaea sau Terra Mater.

În jurul statuetei centrale au fost sculptate figurine simbolice: un păstor, un câine, un asin, un leu, un leopard… Acelaşi caracter primitiv al divinităţii Gaea îl pune în evidenţă şi medalionul care înconjoară statueta, ale cărei reminiscenţe cultice le mai întâlnim şi astăzi în colinde şi descântece româneşti. Gaea, care tronează în mijlocul paterei, este înconjurată de 16 zei şi zeiţe, care aduc omagiile lor supreme divinităţii pelasge Apollo, Opis, având ca simbol un sceptru cu o floare în vârf, Marte ţinând în mână o diademă regală, Venus, o figurină vie şi atrăgătoare, Hercule, Castor şi Pollux, un rege venerat al hiperboreilor, un ins cu barbă, probabil Ianus ori Sarmis, având în stânga un arc, iar în dreapta, diadema sa regală (Ion-Sint Ion din colindele româneşti). Ianus-Sint Ion a fost divinizat la Dunărea de Jos în titlurile oficiale ale Domnilor Moldovei şi Ţării Româneşti în formula IO (Mircea, Ştefan, Mihai etc). Această divinitate a fost şi mai este sărbătorită cultic, cu mare pompă, de Bobotează. Chiar şi singură, Patera din Tezaurul de la Pietroasa ne vorbeşte cât un tratat de istorie.

Încărcată de semnificaţii este fibula în formă de fenix, al treilea obiect din Tezaur. Ea reprezintă figura unei păsări sacre de mărimea unui şoim. La descoperire, era decorată, pe întreaga suprafaţă, cu pietre preţioase şi cristale. Întreg ansamblul era de o frumuseţe extraordinară. Pe pieptul ei se vedea figurat un leagăn format din lamine subţiri de aur, având în el un ou, dintr-o piatră albastră. Conform izvoarelor scrise greceşti şi romane, această pasăre era fenixul, consacrată soarelui şi trăită 700 de ani. Pasărea consacrată este descrisă şi de Herodot. Semăna cu o acvilă, venea din Arabia în Egipt atunci când se pregătea să moară.

La rândul său, Pliniu cel Bătrân o consideră cea mai nobilă pasăre, ca şi înaintaşul său Maniliu, şi că, odată cu moartea şi naşterea ei, moare şi se naşte un an cosmic de 509 ani tereştri. Istoricul Tacit scrie despre ea ca despre o realitate: pasărea Fenix adusă din Egipt la Roma sub consulii Fabiu şi Viteliu. După Pliniu, Fenixul îşi transportă cuibul, înainte de moarte, în Oraşul Soarelui (despre care am făcut vorbire atunci când ne referem la Argonauţi, Aiete şi Lâna de Aur), situat la Dunărea de Jos.

E interesant de ştiut că judeţul Buzău, pe teritoriul căruia s-a descoperit Tezaurul, avea ca emblemă un templu în stilul arhitecturii religioase a dacilor, templu pe frontispiciul căruia figura o pasăre pregătită de aterizare sau de zbor (ca pe fibula III). Aşadar, marca judeţului Buzău ne înfăţişează legenda vechiului Fenix, înaintea depunerii „resturilor părintelui său într-un ou de smirnă". Pe emblemele noastre naţionale, fie că este vorba despre Ţara Românească ori de Transilvania cu Banatul, apar două păsări ca două simboluri: corbul, ca simbol al lui Apollo, şi o acvilă blândă care îşi depune cuibul deasupra unor flăcări. Această pasăre heraldică apare în *Pravila de la Govora* (1640) şi *Liturghia românească* tipărită la Bucureşti (1680). Precizăm că Fenixul heraldic era semnul nemuririi, al eternităţii.

Veriga cu inscripţii (VII), din care astăzi mai există două bucăţi (după ce Comoara fusese furată şi mutilată la 1875 de către Pantazescu), este gravată cu litere care nu se pot citi. Exegeţii italieni, preocupaţi încă de la început de tezaur, consideră caracterele ca inscripţie pelasgă (eugană) sau o variantă a runelor anglo-saxonice, părere din care se vor naşte o seamă de erori printre care şi părerea absurdă că Tezaurul de la Pietroasa ar fi aparţinut în sec. IV e.n. vizigoţilor lui Athanaric. Până la urmă s-a ajuns la concluzia aproape unanimă că avem de-a face cu litere vechi greceşti, dar şi italice, de sorginte pelasgă (pe care autorii romani le numeau „litere greceşti" sau „bătrâne"). Însuşi conţinutul textului este pelasg. Pe vremea lui Hasdeu şi Nicolae Densusianu, plutaşii de pe Bistriţa foloseau în mod tradiţional aceleaşi litere, ca semne distinctive. Caracterul lor este şi cel al runelor scandinave, resturi arhaice ale alfabetului nordic pelasg.

Asupra miraculosului Tezaur de la Pietroasa s-au aplecat sute de exegeţi din întreaga Europă. S-a ajuns la concluzia că el nu este nici gotic, nici bizantin. Acest monument de aurărie, unic în lume, aparţine ramurei nord-istriene a getodacilor. Este un tezaur religios compus din obiecte preţioase care au fost consacrate în vremuri depărtate unui ilustru templu al Mumei Mari ori lui Apollo Hiperboreul. Încă de la 1870, Cezar Boliac, părintele cercetărilor arheologice din România, punea un „punctum" problemei: „Zică cine orice va zice, zvârcolească-se oricât vor putea arheologii noştri, vasele de la Pietroasa sunt vase dace, cu stil dacic, pentru un cult din Dacia".

REGALIANUS

Reproducere după WIKIPEDIA (INTERNET)

Prof. Timotei URSU

P.C(assius?) Regalianus (decedat în anul 260) a fost un uzurpator împotriva *(împăratului roman)* Gallienus.

Sursa de informație asupra lui REGALIANUS este "HISTORIA AUGUSTA" (*"**Scriptores Augustae Historiae**", o compilație a unuia sau a mai multor autori, de la sfârșitul sec. IV AD),* lucrare care nu prezintă o suficientă credibilitate. Alte surse (*mai târzii*) sunt: EUTROPIUS – *care îl numește pe Regalianus:* **Trebalianus –** și Aurelius Victor (*acesta îl numește* **Regillianus,** ***menționându-l într-o singură frază).*** Despre originea lui Regalianus, în (*capitolul*) "Tyranni Triginta" din "Scriptores..." se spune că era dac, rudă a lui Decebal. Probabil că el deținea un anume rang consular.

După înfrângerea și capturarea împăratului Valerian în Est (la anul 260; *după alte surse în toamna anului 258*), populația din apropierea granițelor se simțea în pericol; drept urmare și-a ales proprii ei împărați, ca să aibă garanția că vor avea conducători împotriva pericolului năvălirilor străine. Populația și armata *provinciei Pannonia* l-au ales și l-au votat pe **Ingenuus,** declarându-l împărat; dar împăratul de drept, cel în funcție (*la Roma*) **Gallienus**, l-a învins pe uzurpator. Oricum, Gallienus s-a reîntors în Italia, să facă față invaziei Alamannilor. Populația locală, față cu amenințarea iminentă a *(invaziei)* Sarmaților, l-au ales împărat pe **Regalianus**; acesta, pentru a-și consolida poziția, și-a înălțat soția – **Sulpicia Dryantilla** – la rangul de "Augustă". Regalianus (el comandase, ca general roman, Provincia Illiria), a luptat cu bărbăție și împotriva Sarmaților care au intrat în Pannonia. După victorie, a fost ucis de o coaliție formată din proprii săi supuși și (*vecinii*) Roxolani.

Au supraviețuit câteva anecdote în legătură cu Regalianus, menționate în scurta schiță biografică rezervată lui în capitolul "TREIZECI DE TIRANI" din "Historia Augusta": se spune acolo, de pildă, că a fost ridicat pe tron din pricina numelui său (*Regalianus* traducându-se prin "regesc" sau " de rege"); când soldații au auzit această vorbă de duh, l-au aclamat pe Regalianus drept real "împărat al lor".

<u>Comentariu adiacent</u>

Sursele istorice medievale care se referă la Regalian(us) nu sunt concomitente, ci "succesive", ulterioare, toate având ca izvor "Historia Augusta", care se dovedește a fi o compilație a câtorva autori necunoscuți din sec. IV și care – în capitolul "Cei Treizeci de Tirani" – notează eliptic evenimente din timpul dramaticului exercițiu imperial al lui Gallienus (253-268). Cum informația asupra comandantului provinciei Illiria, Regalian, este episodică și contradictorie, ea este coroborată cu istoria domniei lui Gallienus, mult mai bine documentată.

Împăratul roman Publius Licinius Egnatius Gallienus a fost suprasolicitat de numeroasele invazii "barbare" (goții, sarmații, francii, suevii, allamanii) dar – nefiind deloc simpatizat de influentele nuclee militare din provincii – a fost subminat mai ales de succesivele "trădări" ale comandanților săi; în cele din urmă aceștia l-au ucis, în 268, în tabăra militară de lângă Mediolanum.

La început Gallienus a deținut tronul imperial împreună cu tatăl său, Valerianus. În primăvara anului 260 (259?) executarea în Persia a lui Valerian a declanșat o serie de revolte militare romane menite să-l îndepărteze din tronul imperial – vreme de opt ani fără real succes – pe Gallienus. Prima dintre acestea (pregătită probabil anterior dar "explodând" la moartea lui Valerian) este revolta comandantului militar roman al Moesiei, Ingenuus. Chiar dacă revolta era cea a garnizoanelor militare romane, ea se baza desigur și pe sprijinul populației acestei provincii, situată exact în calea năvălirii geto-gotice de la Nordul Dunării. Evenimentele dramatice la care ne referim se petrec năvalnic, într-un timp scurt, cu maximă probabilitate între toamna anului 259 și primăvara anului 261, între "copertele" unor acțiuni militare ale lui Gallienus menționate efectiv în documente. Împăratul reacționează prompt la revolta lui Ingenuus, venind personal pe Dunăre, la Sirmium (actualul Belgrad) pentru a stinge revolta. Ingenuus este ucis (sau se sinucide?) la Mursa, în Pannonia; Gallienus se deplasează rapid la granița de Nord, solicitat de invazia germanică. Aproape instantaneu, trupele militare și susținătorii lui Ingenuus, temându-se de viitoare pedepse ale împăratului, reiau revolta propulsându-l pe conducătorul militar al Illiriei, Regalianus – pe care Historia Agusta îl declară de origine dacică – drept "noul împărat". Viteza cu care s-au succedat aceste evenimente poate fi o concludentă dovadă că Regalian nu era deloc străin de revolta lui Ingenuus și că, foarte probabil, era părtaș – mărturisit sau nu – la opoziția anti-gallienă (din care va face parte și viitorul împărat "legal", Aurelian, participant activ la uciderea lui Gallienus în 268).

Medalionul Wikipedia care înfățișează moneda "antoniniană" reprezentând-o pe soția(?) sa, Sulpicia Dryantilla, menționează că Regalian a "domnit" meteoric, <u>numai pentru foarte scurt timp, în anul 260,</u> mai exact: de la lichidarea lui Ingenuus (respectiv de la plecarea lui Gallienus pentru a-i înfrunta pe Allemani) și până la uciderea lui Regalian de către

"civilii" coalizaţi cu Roxolanii mărginaşi, înainte ca Gallienus să se fi reîntors pentru a lichida revolta. Din punct de vedere istoric, generalul roman de origine dacă, înălţat de militari într-o singură provincie, pe un tron doar fictiv ("paralel" celui deţinut de împăratul oficial), şi sfârşind tragic în prag de iarnă, nici nu e amintit în succesiunea împăraţilor romani, ci e încadrat la "uzurpatori".

Cu certitudine Regalianus, contând probabil pe susţinerea şi de către alte provincii, se pregătea pentru preluarea tronului imperial, deoarece în mica monetărie de la Carnutum (astăzi în Austria), a apucat să "bată monedă" cu chipul său purtând coroană şi cu chipul soţiei (sau poate al mamei sale; nu există informaţii istorice în acest sens!), numită Sulpicia. Să "bată monedă" e foarte corect spus, deoarece "antonianii" săi au fost realizaţi prin represarea unor monede emise anterior de Septimius Sever, Alexandru Severus şi Maximinus. (Astăzi, cunoscându-se doar şapte monede "Regalianus", ele sunt apreciate drept raritãţi deosebite – şi au un preţ impresionant pe piaţa numismatică. Toate monedele identificate au fost găsite în apropierea monetăriei de la Carnutum, ceea ce demonstrează că emisiunea monetară nu a apucat să aibă o distribuţie pe măsura visului generalului ajuns "aproape împărat").

Faptul că el a fost ales de soldaţi, dar a fost ucis de civilii coalizaţi cu"duşmanii" Roxolani, ar putea indica un conflict serios de opinie între populaţia locală, daco-pannonică şi militarii romani cărora le aparţinea prin profesie şi suport Regalian. Acesta nu era nici pe departe singurul "dac" în armata romană: îndată după legiferarea DACIEI FELIX, paralel cu exploatarea masivă a bogăţiilor noii provincii, romanii au încorporat în armata lor un număr impresionant de tineri "locali" care – fără să îşi piardă amprenta etnică – îşi dobândeau, astfel, o funcţionalitate existenţială într-un context politic inedit şi cu perspective de durată. Faimosul medic al lui Traian, Criton (vezi pasajul în Ioan Lydianul, DE MAGISTR. II 28) afirma că au fost înrolaţi... 50.000 de geto-daci, în auxilii şi cohorte. Chiar dacă cifra era una exagerată, documentele epigrafice din secolele II-III confirmă prezenţa geto-dacilor între militarii profesionişti "romani" (!?),fiind apreciaţi în toate armatele imperiului. Acest statut opera modificări şi asupra viziunii politice, cel puţin la nivelul unui oportunism uşor de explicat. Chiar o serie de împăraţi şi generali "romani" de frunte dovedeau o origine mai mult sau mai puţin traco-daco-getică . Să reţinem aici nu doar numele lui Regalian, ci şi al împăratului Galerius, al lui Maximian (născut în Moesia), al lui Trajan Decius (născut la Budallia, lângă Sirmium), al lui Valens, al lui Liciniu şi chiar al lui Constantin cel Mare, pe jumătate... trac! (Există indicii semnificative şi în biografiile lui Constantius III, Marcianus, Leo I, Justin, Justinian, Tiberius şi Focas). De altfel Regalian, înrudit prin Sulpicia cu familii nobile ale Romei, se pare că deţinea şi o funcţie consulară. Şi, spunea I.I.Russu (vezi: DACO-GEŢII ÎN IMPERIUL ROMAN, Cluj-Napoca, 1980, pg.58) comentând logic opiniile negativiste potrivit cărora "descendenţa din Decebal a uzurpatorului" n-ar fi decât o legendă, citez: " Ştirea despre originea sa dacică nu e deloc necesar a fi considerată ca o invenţie "confuză şi tendenţioasă", fiind simplu şi natural ca provincialul dunărean (spre a-şi confecţiona o bază politică de legitimitate) să fi căutat o ascendenţă ceva mai glorioasă, care să-i sporească popularitatea şi simpatia provincialilor din Moesia şi Tracia, desigur sensibili la amintirea ultimului mare rege daco-get, dispărut cu vreun veac şi jumătate în urmă!.."

Din nefericire, singura sursă primară de informare asupra comandantului Regalian o constituie această discutată şi discutabilă HISTORIA AUGUSTA; şi cercetătorii obiectivi se află în faţa dificultăţii de a nu putea aplica principiul util al considerării informaţiei drept fapt istoric decât cu condiţia confirmării din cel puţin două surse. Asupra unui lucru însă există o cvasi-unanimitate de vederi: Regalian – comandant militar propulsat de legionarii săi – a "domnit" un timp atât de scurt, încât n-a avut când să lase şi o altă urmă, alta decât cele câteva monede de argint purtând numele său: "IMP(erator) CAES(ar) P C(?) REGALIANUS" şi cele cu profilul "AUGUSTEI SULPICIA". Perioada istorică este una extrem de tulbure şi, privind evenimentele de la Dunăre, extrem de săracă în informaţii istorice autentice (HISTORIA AUGUSTA a fost scrisă la aproape un secol şi jumătate mai târziu). Un vechi dicton spune că în apă tulbure poţi prinde peşti oricât de mari. De aici numeroasele "deducţii" şi "interpretări" – unele, de acuzat subiectivism şi total lipsite de sprijin documentar, confundând vizibil istoria cu fantezia! – privind dramatica istorie a rapidei treceri prin visul imperial a comandantului militar REGALIANUS. Este semnificativ însă că aceste evenimente, anunţând erodarea şi deteriorarea gravă a Imperiului Roman, se petreceau tocmai în zona ultimei extensii militare a Romei lui Traian – *în ţinuturile dacice ale cursului Dunării, şi totodată* prima provincie abandonată*, un deceniu şi jumătate după Regalian, prin noul împărat (după Gallienus şi Claudius), care va fi "illirul"... Aurelianus. Momentul părăsirii provinciilor Nord-Dunărene, al retragerii trupelor militare şi al administraţiei romane, va marca primul pas al Europei Centrale către noua sa istorie, cea a Evului Mediu; iar pragul l-au constituit, pe fondul confruntării tot mai acute cu "barbarii", succesivele revolte militare romane din secolul al III-lea.*

Bibliografie suplimentară:

William Leadbetter, "**Regalianus**", *DIR, 1998.* Internet; Jeno Fitz, "**Ingenuus et Régalien**", Coll. Lat.81; E. Demougeot, "**La formation de l'Europe** (...)", Paris, 1969; Lukas de Blois, " **The Policy of the Emperor Gallienus**", Leiden,1976; David S.Potter, "**Profecy and History in the Crisis of the Roman Empire**",Oxford,1990; Cristian M. Vlădescu, "**Armata Romană în Dacia Inferior**", Bucureşti, 1983; Al. Vulpe, M. Zahariade, "**Geto-Dacii în Istoria Militară a Lumii Antice**", Bucureşti 1987; I.I. Rusu, "**Daco-Geţii în Imperiul Roman**", Bucureşti, 1980;

***(recomandăm deosebită precauţie critică în parcurgerea expozeului prof. dr. Ion Pachia Tatomirescu, "**Dacia/ Dacoromania lui Regalian**", Internet, în *Dacologica*, revistă on-line de "ipoteză" şi "laborator istoriografic")

Istorie şi toponimie românească în Carpaţii situaţi în afara României

Dr. Simona CONDURATEANU

Lucrările Istoria Românilor Vol. I, *C.C. Giurescu* şi *Dinu C. Giurescu* (1975), *Gh. Brătianu* Originile şi formarea unităţii româneşti, 1998, *A. Deac* Din istoria Ucrainei (2001) ş.a., amintesc vechi resurse istorice şi geografice – Harta lui Ptolemeu, întărită ulterior de mărturiile lui Iulius Cezar, Strabon şi Plinius, ce atestă prezenţa geto-dacilor dincolo de teritoriul lor tradiţional carpato-danubiano-pontic spre Nord până în Carpaţii Beskizi şi Tatra la izvoarelor Vistulei, Oderul de mijloc, către vest până la March în Germania, Câmpia Panonică, spre SSV la Marea Adriatică, Marea Egee şi pe ţărmul asiatic al Mării Marmara. Această roire avusese loc în anii 900–500 î. C şi se încheiase pe vremea lui Herodot.

Majoritatea teoriilor arată că autorii toponimelor întâlnite în aceste zone sunt latini originari de pe teritoriul Carpaţilor Orientali ai României, care s-au slavizat într-o anumită măsură; mai puţini susţin că valahii proveniţi din Munţii Balcani şi porniţi de-a lungul Carpaţilor au ajuns cu turmele în Europa Centrală. Purtătorii unei culturi pastorale milenare ce s-a manifestat în: transhumanţa sezonieră, obiceiuri, muzică şi costumaţie, toponime, nume, prenume, terminologii pastorale şi modalităţi de pregătire a produselor lactate, au construit sate cu case din lemn, cu acoperişul în două ape, iar la munte stâne, sălaşe de lemn sezoniere, colibe, coşare diferite de ale altor populaţii agricole. După marele slavist *Gr. Nandriş*, citat de geografii *S. Mehedinţi* şi *V. Mihăilescu*, în tratatul **„*Romania*“** (1937), valahii răspândiţi de-a lungul Carpaţilor, Subcarpaţilor, Beskizi, Sudeţi, Halici, Podolia şi Galiţia au întemeiat, ca forme administrativ-teritoriale, aşezările şi voivodatele româneşti, al căror număr, mai mare în apropiere de teritoriul lor tradiţional, scădea către vest. Astfel, dacă în arealul Carpaţilor Păduroşi erau 82 de aşezări şi în zona oraşului Lvov\ Lviv erau 30 de aşezări, în Podhale existau 4 voievodate, iar în Moravia 3 voievodate. Românii s-au condus după **„Jus valahicum”\ „Dreptul valah”** sau **antiqua lex districtum valachicum,** aplicată de juzi în toată regiunea colonizată şi care era întărită de edicte regale. După istoricii romani şi bizantini, instituţia juridică a juzilor în **„Romaniile polulare”** exista încă din timpul migraţiilor şi stăpânirilor barbare. Juzii, iniţial aleşi, aveau atribuţii judecătoreşti penale şi civile în satele româneşti neaservite unde locuiau, cu regulament şi probleme legate de închirierea terenurilor, plăţi salariale etc. Cu timpul, principiul eligibilităţii a devenit ereditar iar mulţi juzi, datorită prestigiului, averii şi numărului de obşti aflate sub jurisdicţie, au ajuns cnezi şi voievozi.

Cnezii adunau dările pentru rege, serveau cu ceata\ steagul lor la oaste şi din aceste motive cuceritorii îi asimilau în oarecare măsură nobililor, lăsându-i să dispună de mai mult pământ şi scutindu-i de unele obligaţii. Ei foloseau munca sătenilor pentru cultivarea pământului, aveau mori şi obţineau **mensurae valachice\ sesii româneşti,** adică 1\3 din dările ţăranilor, daruri la Crăciun şi la Paşte. Înnobilarea cnezilor a început sub regele Ungariei Carol Robert de Anjou (1326) şi a luat mare avânt în secolul XV sub Iancu de Hunedoara, voievodul Transilvaniei. Când au venit în contact cu slavii, românii aveau juzi proprii, iar cneazul şi voievodul se aflau oriunde erau comunităţi româneşti: Serbia, Croaţia, Bosnia, Ungaria, Cehia, Slovacia, Polonia**. Românii erau locuitori de baştină ai Carpaţilor,** unii ca rezultat al romanizării populaţiei dace\ carpii de acolo, peste care s-au suprapus celţii, slavii (sec. VIII-IX) şi cuceririle coroanei ungare (sec. XI–XII) care a adus colonişti germani, dar mai ales români din Maramureş, Transilvania, Bereg şi Ungaria în perioada ofensivei feudale asupra obştilor lor. O roire a păstorilor români spre NE şi NV s-a produs în secolele XII–XIII – transcripţia slavă a numelui de „**vlah**” – şi ei ocupau Ţara Bolohovenilor/ Românilor în NE Carpaţilor până la regiunea Bugului.

În documentele galiţiene apare satul Bolechow cu menţiunea „**villa valachorum dicta**”. Între secolele XIII-XVIII, când s-a instalat administraţia poloneză Spisz, din ea făcea parte şi Spiskie Wlachy cu populaţie românească, structură menţinută şi în statul slovac. O activitate importantă în colonizarea sudului Poloniei au avut-o voievozii români în secolele XIII–XIV, din proprie iniţiativă şi încurajaţi de oficialităţile poloneze. Migraţia puternică spre Galiţia din secolele XIV–XV începuse încă de pe vremea bolohovenilor, dar în secolele XV–XIV s-a efectuat datorită administraţiei poloneze. Atunci au apărut localităţile: Wolozyn, Kamionka, Wolowska, Wolosianka Maia, WolosiankaWilka, Wolosinowa, Wolosice, Wolochowka ş.a. (St. Pascu, 1997).

Românilor din Transilvania şi din teritoriile învecinate Ungariei li s-au adăugat colonişti din nordul Moldovei

aşezaţi în Pocuţia în perioada stăpânirii domnitorilor moldoveni, dar şi datorită relaţiilor economice frecvente dintre cele două ţări. Românii erau călăuze cunoscute negustorilor galiţieni şi celor transilvăneni de-a lungul drumului comercial ce lega porţiunile Chilia şi Cetatea Albă de Iaşi-Suceava-Cernăuţi-Lvov şi Cracovia. Voievozii maramureşeni din familiile lui Dragoş-Vodă şi Bedeu au contribuit la organizarea administrativă, militară şi bisericească la estul Carpaţilor. Balc, fiul lui Sas, nepotul lui Dragoş Vodă, a înfiinţat Mitropolia ortodoxă a Galiţiei (1341) cu jurisdicţie peste Maramureş şi nordul Moldovei şi eparhia Episcopală din Przemysl, atestată de ieromonahul Chiril Românul (1353). O parte a voievozilor maramureşeni la sfârşitul secolului XVI s-au aşezat în sudul Poloniei reuşind să urce treptele ierarhiei feudale. Cronicarul Dlugosz arăta (1494) că regele Cazimir Jagello donase în 1367 lui Ştefan Valahul/ Polonul, alt fiu al voievodului Sas, care la 1383 devenise ducele Podoliei/Voievodul Sepenţiului din nordul Moldovei, moşii şi mănăstirile Syemionov, Godycza şi Sf. Onofrie, importante centre culturale.

Sf. Onofrie (1367), rămasă de rit ortodox, cea mai veche mănăstire fortificată de piatră din Polonia, este în satul Posada Ryboticza (lângă Przemysl), aflat în posesia acestuia. În 1378 Wladislawde Oppeln acordă privilegiu de întemeiere de sate lui Ladomir Moldoveanu în schimbul cărora era dator să slujească cu trei călăreţi şi să plătească 2 groşi de fiecare familie aflată sub jurisdicţia sa. Locuiau şi posedau pământuri în aceleaşi condiţii de vasalitate: Voievodul Giurgiu/Dzurgio (1390) din Stupnica, jurat la Sanok, Zanko Walachus din Therka (1440), Vancea Românul/ Vancza Valachus (1431) din satul Turkon, Voievodul Pascu (1442) (St. Pascu; Valter Hossu, 1997).

În 1440, regele Ungariei şi al Poloniei, Vladislav Jagello, suzeranul Voievodatului Transilvaniei, colonizează români din Transilvania de Nord în scopul întemeierii de noi aşezări, care să dea circuitului agro-pastoral terenuri considerate neroditoare şi să sporească numărul de ostaşi cu buni luptători, aşa cum s-a dovedit în războaiele cu suedezii, care au fost izgoniţi de cetele de munteni/gurali din Tatra şi Bezinski. În secolele XV-XVI, în Galiţia se pomenesc sate româneşti, rutene şi poloneze conduse de cnezi şi voievozi după **jus valahicum** generate de el, influenţate ulterior de slavi şi germani.

Numele de *valah* al grupului etnic şi-a pierdut cu timpul înţelesul în Tatra, valahi fiind în prezent consideraţi doar oierii. După schimbările politice şi sociale petrecute în Europa de est şi Centrală la sfârşitul secolului XX, românii catolici, care nu s-au polonizat recăpătându-şi conştiinţa etnică, se organizează în asociaţii nominale, dintre care una este în Podhale/ Subcarpaţii polonezi, la Bielsko Biala. Adesea, datorită alfabetului slav, mulţi nu mai poartă numele de valahi, ci de blahi, fapt ce s-a transferat şi asupra toponimelor, ex: Blascacka Dolina. În Munţii Beskizi polonezi, satul Arlamow (500-590m), notat documentar în 1485, este considerat de istorici şi etnografi ca locuit de valahi şi tătari.

Românii au fost purtătorii unei străvechi civilizaţii pastorale ale cărei ecouri se regăsesc azi în toponimia carpatică şi subcarpatică. Originile vieţii pastorale şi a prestaţiilor legate de organizarea stânei sunt analoge în toţi Carpaţii. Dezvoltate sub influenţa românilor, acestea apar pregnant în Tatra Albă, Orawa, la N de Spisz, Podhale, Liptow, Poprad şi sunt mai recente în partea de V decât în cea de E a Subcarpaţilor polonezi şi slovaci. Habitatele pastorale le-au precedat pe cele permanente din aceste areale. În Podhale se întâlnesc vestigiile vieţii pastorale sub formă de stâne pastorale în pajişti, stâne agricole în pajişti, stâne pastorale şi agricole, stâne ca etape ale transhumanţei, stâne de iarnă, stâne pastorale şi agricole stabile (Zofia Holub-Pacewczowa, 1931). Construcţiile din lemn, iniţial amestecate printre casele stabile cu care se aseamănă din etajul forestier, urcă altitudinal de la limita permanentă a câmpurilor cultivate până la limita climatică a habitatului permanent. Se consideră că limita superioară a stânelor actuale este mai curând una antropogeografică decât climatică. Sălaşele de lemn pastorale din Tatra, asemănătoare cu cele din Carpaţii României, sunt printre cele mai frumoase din lume, ele având aceeaşi formă ca vârfurile muntoase, impusă de necesitatea scurgerii precipitaţiilor. În Polonia, amplasamentele lor au sute de ani vechime fiind folosite de familiile de munteni din Podhale/Subcarpaţi, care le-au primit pentru prima dată de la regi în secolul XVI. Relieful înalt a păstrat multe semne ale acestei culturi pastorale, dar în prezent influenţa valahă s-a deformat şi s-a pierdut destul de rapid.

În Subcarpaţi/ Podhale şi Carpaţi vechiul toponim **"măgura",** răspândit de păstorii români, ce desemnează culmile izolate de munţi şi dealuri, avea în secolul VI forma **„magula"**, de la care a derivat cuvântul polonez **„mogila"**. Lingvistul W. Fedorowicz considera cuvântul **„magura"** de origine română. Inventarul toponimului, nesemnalat în Ungaria, indică în Solvacia, care dispune de cea mai mare suprafaţă muntoasă, 60 de cazuri, Polonia 40, Carpaţii Păduroşi ai Ucrainei 70, în România 25. Deşi arealul actual al Tatrei poloneze ocupă 1/3 din perimetrul masivului, explicaţia numărului mare de **„măguri"** rezidă în colonizarea primordială a Poloniei, de unde ulterior păstorii au ocupat zonele slovace şi, de asemenea, în suprafaţa mare a zonei din trecutul istoric.

În Polonia şi Slovacia, toponimele din Munţii Beskizi (B) şi Tatra (T) sunt legate de păstorit şi atributele acestuia -Coşar/Koszar/Kosar- ţarcul pentru miei şi oi; Sălaş/Szalasz/Syalas- construcţiile din lemn folosite în exploatarea pastorală sezonieră la adunatul fânului vara ori pentru adăpostirea iarna a celor ce poartă grija vitelor; Stâna/Styna/ Stynia; Baci/Baca- păstorul şef, Coliba/Koliba- este un acoperiş sprijinit în spate direct pe pământ, cu doi pereţi laterali şi partea din faţă descoperită; Comarnic/Komarnic- locuinţa baciului; Tarniţa/Tarnica- coama muntoasă în

formă de şa, drum de munte bătut de oi şi vite; orotoponimie/ oronimie- formele de relief propriu-zise bine delimitate altitudinal şi geomorfologic; Măgura/Magura-culme individualizată de relieful înconjurător, uneori alungită în plan orizontal, şi diminutivul Măgurice/Magurka/Maguriczne/Magurzec; Chicera/Kiczera/Kyczera/Kycera-munte acoperit complet de pădure; Muncel/Manczul-deal mic; Gruiu/Hrun, interfluviu domol terasat; Mlaca/Mlaka, teren umed; Plai/Plaj/Plahi, drum pe coasta muntelui, munte aproape plan acoperit cu căpşuni; Pleşuv/Pliszki; hidrotoponimie- Izvor/Zwor; etnotoponimie- Valah/Vlah/Blah/Vlasi/Wlos/Woloch/Woloszyn; Moldova, etc.

POLONIA

Măgura-Măgura (882–622 m) (T, B), M. Witowska (1233 m), M. Wislanska (1129 m), Kopa Magury (1740 m), hidronimul Potok Magura (T), şirul de culmi M. Watkowska (802 m) şi M. Malastowska (812 m) alcătuiesc regiunea Magurski, M. Stuposinska (1016 m), Magurka (910m), Maguriczne (884 m), Maguryczne (884 m), Magurzec (850 m), Za Magura + loc., 2 cazuri de hidronime Maguryczny Nizny (B).

Muncel/ Manczul- Mamczul, Menczyl, Mynczoly, Myncziw, Pod Mlanczolem (B).

Mlaca/ Mlaka/ Mlaku,- Mlaki- M. Jaworowskie, M. Sianskie; Na Mlakach, Pod Mlakami, Mlaczki, Mlaczki za Mazuriwkami (B).

Plai/ Plai- Plaj (Bukowiec), Plaje (Zatwarnica), Plahi (Berehy Gorne), Blahi (Sianki) (B).

Pleşuv/ Pliszki- Pliszki (Beniowa), Pasza (Vârf 1162m) la granişa slovacă.

Chicera/ Kiczera+Kiczera 17 cazuri (493-1201m), K Beniowska (860m), K. Sokolicka (836 m) (T); K. Beniowska, K. Dluga, K. Dzwniacka, K. Dydioswska (799 m), K. Lokiecka, K. Losakowska, K. Mnzina (965 m Wolosate); K. Ostra (487 m), K. Wolanska (620 m), K.Wysoka (575 m) (B); diminutivul Kiczerka, Kiczura, Kiczurka, Keczar, Kieczera, Kiczora. Toponimul este întâlnit din Bucovina până în Moravia cehă.

Grui/Hrun -Hrun (Chmiel, B)

Izvor/ Zwor- Zwor/ Zwur/ Zworzec (Dwernik), Zwor (Stuposiany); Zwor, Zwir, Zwirici, Zworec, Wirski (Wolosate), Zwory (Lutowiska), Na Zworcach (Sianki) (B)

Coşar/ Koszar- râul şi culmea Koszarowa lângă Zxwice, Koszarziska (1000 m) (T); Kosyarki (Carynskie), Koszariszte Dluhe şi K. Kragle (Dwerniczek) (B)

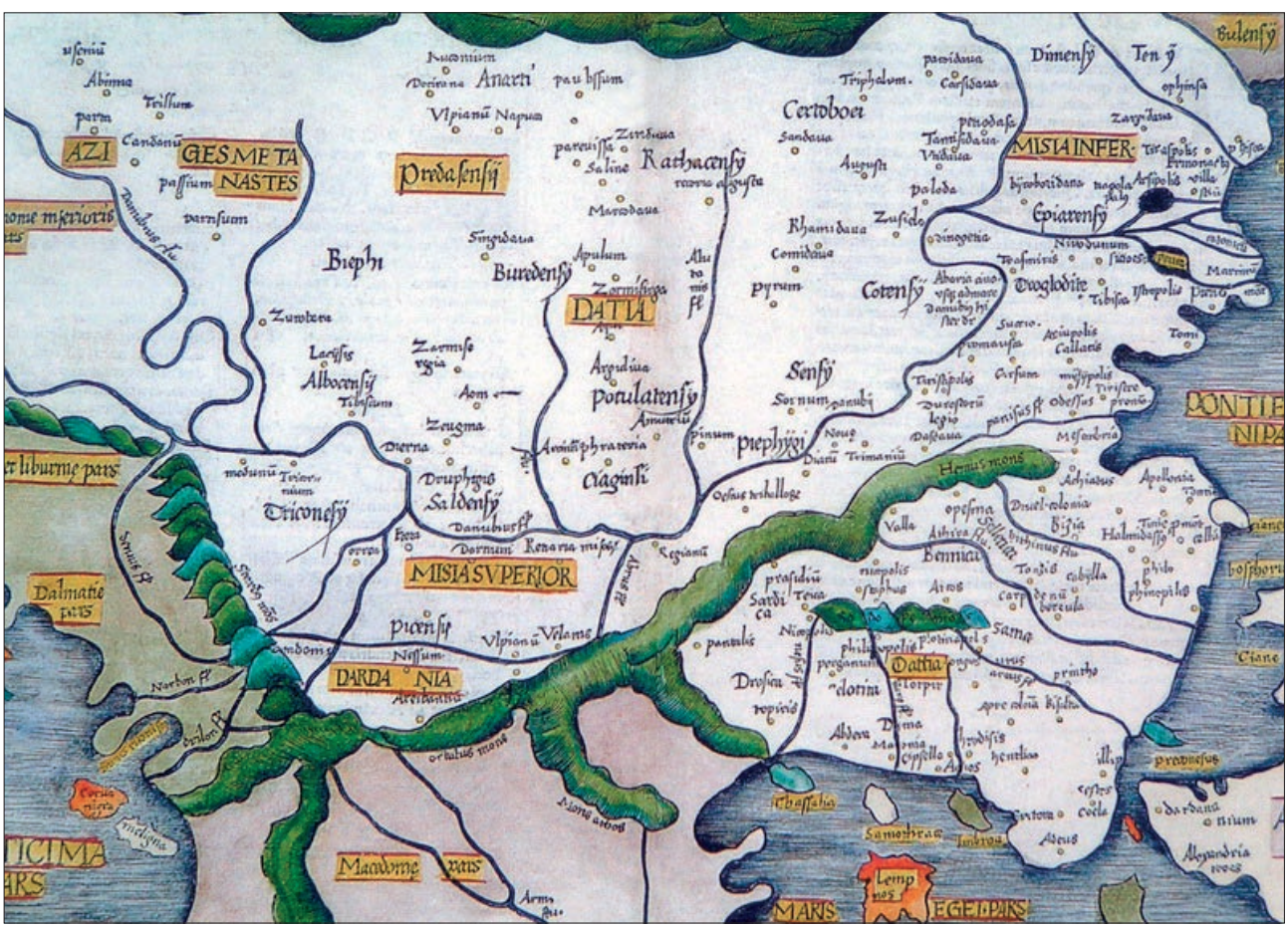

Harta Daciei după Ptolemeu

Sălaş/Salasz/Salasziszcze-Salasziszcze (Carynskie), Salaszisna/Salaszczisna (Dwerniczek), Salasyszcze (Krywe), Salaszyce/Szalaszyszcze (Stuposiany), Szalasziszcze (Wolosate) (B); Szalasiska (900 m), Szalasiska (955 m), Stary Szalas (1317 m), Kokawski Szalas Wyzni, Kokawski Szalas Nizni (T).

Coliba/Kolyba- Jasienowa K. (Dwernik) (B); Turnia nad Koleba (1649 m) (T).

Stâna /Styna-Stynia, Stinska (Beniowa); Styna, Styny, Styncza (Wolosate), (B).

Tarnica/Tarnica-oronim, Vârful cel mai înalt din Mt. Beskizi, 1364 m hidronim.

Valah/Blah/Blach/Wlos/Wolos/Woloszyn- Blascacka Dolina, Polonie Wolosienica, Wlosienica, Woloszin (2036-2155 m), Strajni Woloszyn (2090 m), Nyz.

Woloszynska (2036 m), loc. Blachowka (T), Wolosate (B); Tirawa Woloska, Krolik, Wolowski, Cobalnica Woloska; Lodinia/ numit în vechime Villa Walachica; Woloski selo, Bolohov woloski, localitatea cu 750 de case Valaska Dubova.

Alte localităţi galiţiene şi sileziene menţionate de istorici (T. Burada, citat de A. Deac, 2001) în documente ce atestă prezenţa străveche a românilor, sunt: Acrişor, Baniţa, Bistriţa, Breaza, Bobârca, Bolduri, Brânză, Brumari, Brusturi, Bubulici, Crasna, Clăbuc, Drzisghilov, Ferescul, Furca, Goleşov, Godrişov, Gropeni, Libiţa, Leşna, Ligotca, Lupoşanca, Mistroviţa, Moldovăţ, Neagra, Petreanca, Poiana, Punicov, Ropiţa, Rosnov, Runguri, Strâmba, Stupniţa, Stupoşani, Trijniţa, Uluci, Vendrinia.

SLOVACIA

Măgura- Magura în numeroase cazuri (598-1376 m) (T, B); Nizna M./ Joasă (1097 m), Vysna M. /Înaltă (2052 m) şi Klaciansca M. (900 m), Magury Spisskie (B); Magurka (1107m) (T); festivalul folcloric montan Zamagurski Festiwal Folklorystyczny.

Chicera/Kycera- Kycera 7 cazuri (439- 921 m), Vielka K. (560 m), Packowa K. (830 m) pe graniţa cu Ucraina.

Coşar /Kosar-Dealul Kosarisko, Dl. Kosiare (798 m)

Izvor/Javor- Javorina, loc. Javorina Srednica, Javornik, Maly Javornik (604 m), Maly (1019 m) şi Velki Javornik (1071 m), Javoruvki, Velka Javorina (T).

Pesuv/Ples/Plastovce

Salas/Szalas

Valah- loc.Vlachyn (528 m) cu 600 de case (Liptovski Mikulas), loc. Spisskie Vlachi, Vlachovo (1.000 m), Valaska, Valaska Bela, loc. Valaska Dubova (649 m) cu 750 case, Valaska Podbrezova, Valasske, Klobouky, Vlarsky Prumyc-Vrsatec (T); loc. Vlaca (Ghiraltovice) (B); Vlahovo; Blahova.

Moldava nad Bodvou, localitate în sudul tării.

Aşezările din jurul oraşului minier Banska Stiavnica sunt ocupate din vechime de păstorii valahi şi casele lor de lemn tipice aşezărilor de munte. Alte toponime ce atestă prezenţa vlahilor recunoscuţi doar în estul Tatrei sunt: Badin, Barca, Brazda, Buzica, Cana, Chotin, Debrad, Petrovany, Saca, Slana, Surany, Venecia etc.

CEHIA

Valah - Moravioa deNord - localităţile Sneznic Vlaske u Hanusovic, Valasske Mezirio, Valasska Polanka, Woloszczyna Moravska/Moravia Valaha dintre Munţii Sudeţi şi Carpaţi la Brama Moravska/Poarta Morava; Vlasatice (Brno); Vlachovo Brezi.

Atlasele austriece şi germane menţionează un ţinut Valahia, al cărui oraş principal se numea Meziriciuk Valahi/ Walahisch Mezeritsch/Valasca Mezirici. În zona respectivă, târguri erau: Crasna, Bistriţa, Rosnov, Clăbuc, Vsetin, Frenstadt; iar comune: Bărnova, Beciva, Carlovitz, Cilici, Hărbova, Hoştin, Hovezi, Hradişco, Huţişco, Iasena, Lescovăţ, Leşna, Liptal, Lideci, Lucec Lusna, Lucova, Morcov, Palanca, Perna, Policina, Priluchi, Rahova, Siracov, Solan, Soloneţ, Talalaci, Ustri, Viscova, Visovici, Vlahoviţa, Vsemina, Zubri (A. Deac, 2001). Suburbiile oraşului Stramberk au case de lemn construite de valahii emigraţi din Ungaria şi Polonia Mică.

UCRAINA

Măgura- Magura (730 m), Magura Lomnianskaia (806, 817, 1022, 1024 m), M. Stuposinska (1016 m).

Chicera /Kiczera- Kiczera Lokiecka (788 m), K. Dziwniacka (704 m), K. Dydiowska (799 m), K. Manzina (965 m), Packowa K. (830 m)

Valah- hidronimele Wolosatka, Wolosatczyk; localităţile- Voloscisna, Kamianka Voloska,Volohi, Bolechov etc.

Viaţa pastorală viguroasă până la începutul secolului XX a decăzut rapid în Carpaţi, motivată de: schimbarea condiţiilor socio-economice naţionale şi internaţionale, închiderea graniţelor pentru transhumanţă, interdicţii la păşunat, scăderea suprafeţelor păşunabile şi a preţului lânii datorată importurilor şi materialelor plastice, gravitarea spre altitudini mai mici, reducerea turmelor, schimbarea psihologiei păstorilor, conflicte cu administraţia pădurilor, orientări către alte meserii. În mare măsură construcţiile pastorale de lemn din pajişti conservă un caracter muzeal şi demonstrativ, întâlnit şi în oraşe ca vestigii ale civilizaţiei milenare a păstorilor români. Casele de lemn din sate, care au păstrat arhitectura valahă în exemplare de o frumuseţe deosebită şi inconfundabilă, sunt, la rândul lor, ameninţate de proliferarea unor noi stiluri arhitectonice de inspiraţie germană.

Scriere atlantă în Altamira

noua descoperire

Michaela Al. ORESCU

Cea mai veche civilizație recunoscută științific a fost cea dezvoltată de pelsago-thraci în Europa şi anume în spațiul carpato-danubian. Oameni de știință, precum geologul dr. Mircea Țicleanu, printr-o argumentată lucrare intitulată "Evoluția climatică şi paleogeografică a vetrei românești în Paleolitic, mezolitic şi neolitic" (din rev. „Getica", 2005, nr. 5–6, pag. 115) demonstrează faptul că numai spațiul carpatic, prin înălțimea podişului său şi înzestrat cu păduri, vânat, peşte şi peşteri pentru adăpost, neacoperit de ghețari decât pe vârfurile montane şi posedând sare la suprafață, a putut salva, şi de inundații, populația Europei nordice şi occidentale, care s-a refugiat în acest spațiu, glaciația extinzându-se până în apropierea Vienei. Aceşti pelasgi din paleoliticul nordic şi occidental european, ca şi cei din spațiul carpatic, constituiau cea mai veche populație a Europei, mulți dintre ei fiind urmaşi ai atlanților, care se extinseră prin colonii, mai ales pe coastele europene ale Oceanului Atlantic, în vechea Iberie (Spania) în Galia, în Britania, dar şi în nordul Europei, o dovadă fiind aşezările al căror nume – „Tule" – a supraviețuit până astăzi. (Este vorba despre stațiunea Tule aflată la un promontoriu din Golful Baffin, pe coasta de sud-vest a Groelandei, în alte timpuri climatologice bucurându-se de o altă climă, în prezent e bază americană; de asemenea, Tula aflată la izvoarele fluviului Don, ş.a.

Populațiile din nordul şi occidentul european au lăsat în urma lor, refugiindu-se din fața extinderii ghețarilor în spațiul carpatic, vestigii care dovedesc astăzi ecourile unei străvechi civilizații, prin megaliți răspândiți din Peninsula Scandinavă până în Britania şi Galia sau, mai impresionant, prin picturi rupestre, realizate în condiții uimitoare, în Pirinei.

Picturile parietale din peşterile descoperite la Lascaux, Fond de Gaume, Combarelle-Dordogne-Franța, în peştera Mas-d'Azil din nordul Pirineilor francezi, cu o înălțime de 60 de metri sau în peşterile din regiunea Perigord – Franța, au fost realizate la înălțime, pe plafoanele peşterilor, pe pereți, folosindu-se doar opaițe alimentate cu grăsimi animale, cu culori de pământ sau minerale, care au rezistat peste 10.000 de ani, ca şi în cazul peşterii Altamira – Spania, picturi animaliere realizate realist, reprezentări în repaus sau mişcare, capodopere care presupun în urma lor un exercițiu plastic îndelungat. În această peşteră de la Altamira nu au fost realizate figuri umane, cu excepția unei scheme simbolice, dar au fost figurate simboluri şi litere comune celei mai vechi scrieri din spațiul carpatic, ceea ce dovedeşte faptul că civilizația europeană este moştenitoarea străvechii civilizații atlantidice ce a dispărut într-un cataclism cosmic, „... o puternică ploaie de meteoriți concentrată spre țărmurile răsăritene ale Atlanticului, care a determinat importante modificări climatice şi geografice în Europa centrală. Acest fenomen s-a datorat unei mari apropieri de Pământ a cometei Galilei, la 9.541 î.H. (după M.M. Kamienski), fapt care a condus la atragerea din coada cometei a unui număr mare de meteoriți, dintre care peste un milion au căzut în apele Oceanului Atlantic..." „Şocurile impacturilor au provocat un număr

mare de cutremure...” „Un alt efect important l-a constituit vaporizarea rapidă a unei cantităţi foarte mari de apă deasupra părţii apusene a Atlanticului de Nord, fapt ce a condus... la nesfârşite ploi torenţiale” (Mircea Ţicleanu, lucrarea menţionată). Toate acestea întregesc tabloul prăbuşirii continentului Atlantidei, descrierea lui Platon confirmându-se prin mai multe teze ştiinţifice, fenomenul provocând vulcanismul latent desfăşurat de-a lungul riftului Oceanului Atlantic. Printre ecourile şi multiplele dovezi lăsate de coloniile atlantice, este şi descrierea Altamirei, identică cu cea din spaţiul carpatic şi regăsită în spaţii din aproape întreaga lume.

Altamira a cunoscut creaţia umană începând din Paleolitic, descoperindu-se aici, în 1875, de către Marcelino Sanz de Santuola (1831–1888), unelte cioplite în piatră, mai apoi inciziuni în os, reprezentând simboluri şi semne gravate, reprezentări de mâini, până la reprezentări animaliere, desigur, mult ulterioare, pictate pe pereţii şi bolţile peşterii. Aceste reprezentări, de execuţie deosebit de evoluată, unele considerate capodopere, demonstrează că peştera Altamira a folosit ca refugiu unor populaţii aparţinând unor diferite epoci, încă din istoria cea mai veche a Pământului, nevoite să se refugieze din faţa schimbărilor drastice ale climei.

Creaţii cu totul excepţionale, admirate şi astăzi – de la descoperirea lor – ele au stârnit nedumeriri şi suspiciuni, generate de nivelul artistic ridicat la care au fost realizate, de numărul lor mare, de dificultăţile întâmpinate în realizarea lor, printre care suprafeţele accidentate ale pereţilor peşterii pe care au fost executate, lumina care nu putea fi alta decât cea a unui opaiţ alimentat cu grăsime animală. În peştera Altamira s-au găsit vertebre de animale mari, în care se preparau culorile, din pământuri şi minerale.

Pentru bogăţia şi frumuseţea picturilor sale, peştera Altamira a fost denumită „Capela Sixtină a antichităţii”.

Dacă aceste picturi evoluate provin din ultima perioadă a glaciaţiunii Wurm, ar însemna că civilizaţia în care s-au dezvoltat creatorii lor a parcurs 60.000 de ani de glaciaţie şi ar proveni de dincolo de 80.000 de ani, din interglaciarul Riss-Wurm (120.000–80.000 ani), deci s-a dezvoltat în 40.000 de ani (!?), dincolo de anii 120.000 desfăşurându-se glaciaţiunea Riss, cu o durată de 160.000 de ani, glaciaţie şi mai dură decât Wurm; sau şi-au început evoluţia la 18.000 de ani, până la 9.550 ani î.H.

După estimările ştiinţifice relatate în Albumul „Altamira” (Ed. Harry N. Abrams, Inc. Publishers „The cave of Altamira”, Gen. Editor Antonio Beltran, New York, 1999), peştera Altamira este plasată din perioada Solutrean (18.000–9.550 î.H.). Ea include de la unelte ale paleoliticului inferior, până la pictură policromă şi scriere ideografică (simboluri) şi alfabetică.

Dezvoltarea unei mari civilizaţii înainte de mezoliticul cunoscut la 9.550 î.H., se poate referi la Atlantida, mare civilizaţie ale căror ecouri, după dispariţia ei – între 12.000–10.000 î.H. – s-au înregistrat în lumea europeană şi de aici, în întreaga lume şi ar fi supravieţuit în culturile multor popoare trăitoare în continentele Europa, Asia, Africa şi în Americi, prin difuziune (deplasări de populaţii, navigaţie, cuceriri, schimburi comerciale etc., dovadă stând asemănările, uneori până la identitate, dintre tradiţiile, simbolurile, miturile, religiile, scrierile, cunoscute de omenire, până astăzi.

Zamolxis – Mitul

Mihai DRAGNEA

Controversele asupra calităţii de zeu sau de om a lui Zamolxis (în alte rostiri Zalmoxis) au început cam o dată cu primele ştiri despre el (Herodot) şi nu s-au încheiat nici acum. Totuşi, fluctuaţia interpretărilor moderne, bizuite pe informaţiile antice scrise (căci nimeni nu a cercetat încă într-adevăr ştiinţific urmele posibile ale mitologiei Daciei în folclorul şi în ritualul unor datini din România – cu excepţia lui Adrian Bucurescu (în Dacia Secretă), sugerează figura complexă a zeului. Dar, în primul rând, se observă – în această figură – că dintre însuşirile esenţiale, două sunt greu de separat în mitologie: zeul mesianic şi eroul civilizator. O examinare mai atentă aminteşte de o similitudine de la mari depărtări geografice (cu atât mai mult, fiind exclusă orice comunicare prin circulaţia tematică a miturilor): Quetzalcoatl.

Ca zeu, Zamolxis nu putea să fi fost venerat în ritualurile htonice: din retragerea sa vremelnică în peştera (care, în lumina ipotezelor arheologice de azi, ar fi putut să fie un palat subteran, poate cu ieşire secretă) nu rezultă nici moartea mistică, nici înhumarea simbolică, iar întoarcerea sa nu este înviere osiriacă, ci a doua venire.

Tot ca zeu, Zamolxis nu a putut fi venerat în locul lui Gebeleizis, pe care l-ar fi absorbit prin sincretism, deoarece Gebelezis era zeul mişcărilor atmosferice, în norii în care se trăgeau salve de săgeţi, fapt lesne de înţeles la un popor cultivând grâne şi viţa-de-vie; era însă Zamolxis un zeu al cerului senin? Pesemne că nu sau cel puţin nu al cerului ca boltă imediată, ci al unui cer mistic, socotit sediul său discret, unde erau trimişi cei mai buni tineri ca soli aruncaţi în sulițe.

Comparaţiile fonetice cu numele zeiţei trace Zemelo, vădit htonică, sau cu al zeului htonic lituan Zjameluks nu par să aibă temei (consonanta nefiind argument în comparaţiile onomastice, cu atât mai puţin aici, unde asemănarea între rădăcini este foarte vagă).

Ca erou civilizator, Zamolxis vădeşte câteva atribute de bază: comunicarea cel puţin a două ştiinţe fundamentale pentru antichitate, astonomia şi medicina, propagate de el fără alura de miracol, deci nu pe cale divină (ca Apollo Medicus); educaţia morală a populaţiei şi instruirea ei filosofică; organizarea unui sistem religios, cu doctrină teologică şi cu investitura sacerdotală; contribuţia (după unii autori antici, directă) la organizarea politică a ţării păstorite, din care nu a lipsit introducerea deprinderii ospeţelor cu discuţii intelectuale (ceea ce rezultă clar din textul lui Herodot).

Oricât ar fi de regretabile lacunele produse de pierderea unor opere fundamentale (cel puţin a presupusei cărţi scrise de împăratul Traian), nu putem spune nici că penuria de documente e totală: cele care sunt ne ajută în afirmaţia că, până să fi dobândit cultul de zeu, Zamolxis trebuie să fi fost venerat multă vreme ca învăţător şi ca model arhetipal.

Orice încercare de a sintetiza figura cestei divinităţi enigmatice şi complexe va fi negreşit întâmpinată de unicitatea lui Zamolxis în panteonul universal; rarele similitudini sunt aparente şi sunt mai curând coincidenţe nemotivate structural. Socotit daimon de către Herodot, erou zeificat de Strabon, mag şi medic al sufletului de Platon, rege filosof de Iordanes, în antichitate, apoi zeu celest (V. Parvan, M. Eliade), uneori chiar saman arhetipal (E.R.Dodds), în cercetările moderne – Zamolxis este, mai presus de orice, simbolul esenţial al modului de existenţă al unui popor: retragerea vremelnică a zeului în peştera sa sugerează practica unor mistere iniţiatice, după cum trimiterea periodică a solului aruncat în suliţi şi ales dintre cei mai buni confirmă apartenenţa integrală şi veşnică a omului la substanţa cosmică.

Material preluat din “Miturile Esenţiale” de Victor Kernbach.

Herodot – *Istorii*, IV – Despre Zamolxis

[...] Geţii, care luaseră o hotărâre nesăbuită, au fost robiţi [de Darius] numaidecât, deşi ei sunt cei mai viteji şi cei mai drepţi dintre traci.

Iată cum ajung ei nemuritori: după credinţa lor, ei nu mor, ci acela ce piere se duce la Zamolxis, zeul lor, pe care unii îl socotesc identic cu Gebelezis.

La fiecare al cincilea an ei aruncă sorţii şi totdeauna îl trimit cu solie la Zamolxis pe acela din ei pe care cade sortul, încredinţându-i de fiece dată toate trebuinţele lor.

Trimiterea solului se face în acest chip: unii din ei, stând în şir, ţin trei suliţi cu vârfurile în sus, pe când alţii îl apucă de mâini şi de picioare pe cel trimis la Zamolxis, îl leagănă de mai multe ori şi după aceea îi fac vânt aruncându-l deasupra vârfurilor de suliţi. Dacă omul acela, căzând, moare străpuns, ei sunt încredinţaţi că zeul le este binevoitor; dacă solul nu moare, îl hulesc învinuindu-l că e om rău; după ce l-au învinuit, trimit alt [sol].

Ei îi spun solului, cât acesta mai e în viaţă, tot ce vor să ceară [de la zeu]. Când tună şi fulgeră, tracii de care e vorba trag săgeţi în sus, către cer, ameninţându-şi zeul, deoarece ei nu recunosc alt zeu în afară de al lor.

După ceea ce am aflat de la helenii ce locuiesc în Hellespont şi în Pont, fiind un om, acest Zamolxis ar fi trăit la Samos, ca sclav al lui Pythagoras, fiul lui Mnesarhos. Dobândind după aceea libertate, ar fi strâns multă bogăţie şi astfel, cu averea câştigată, s-ar fi întors printre ai săi, bogat.

Deoarece tracii trăiau în cumplită sărăcie şi erau lipsiţi de învăţătură, acest Zamolxis, întrucât trăise printre heleni, îndeosebi în preajma lui Pythagoras, omul cel mai înţelept al Heladei, cunoscând astfel modul de viaţă ionian şi moravuri mai de soi decât cele din Tracia, a cerut să i se clădească o sală de primire unde oferea ospeţe cetăţenilor de vază; în timpul ospeţelor, îi învăţa că nici el, nici oaspeţii lui, nici urmaşii lor nu vor muri vreodată, ci numai se vor muta în alt loc unde, trăind pururi, vor avea parte de toate bunurile. În tot acel răstimp cât îşi găzduia oaspeţii, vorbindu-le astfel, el dăduse poruncă să i se facă o locuinţă subterană. Când a fost gata locuinţa, a dispărut şi el din mijlocul tracilor, coborând în adâncimea încăperilor subpământene, unde a stat ascuns trei ani.

Tracii l-au regretat şi l-au bocit ca pe un mort. Dar în anul al patrulea el s-a ivit iarăşi dinaintea tracilor, făcându-i astfel să creadă tot ceea ce le spunea. Iată ce istorisesc helenii că ar fi săvârşit el.

Întrucât îl priveşte pe Zamolxis, ca şi locuinţa lui de sub pământ, eu nici nu tăgăduiesc toate câte s-au spus, nici nu le cred însă prea mult. Cred totuşi că acesta a trăit cu mulţi ani înainte de Pythagoras."

Strabon – *Geografia*, VII – Despre Zamolxis

Astfel se spune că un oarecare get, numit Zamolxis, a fost sclavul lui Pythagoras. De la filosof a obţinut oarecari informaţii despre fenomenele cereşti, iar altele de la egipteni, deoarece în peregrinările sale ajunsese chiar şi în Egipt.

Întors în patrie, Zamolxis a dobândit respectul cârmuitorilor şi al poporului, ca tălmăcitor al fenomenelor cereşti. În cele din urmă, a izbutit să-l convingă pe rege să şi-l facă asociat la cârmuire, ca pe un om având însuşirea de a dezvălui voinţa zeilor. La început i s-a încredinţat doar funcţia de sacerdot al celui mai venerat dintre zeii lor, iar apoi l-au proclamat zeu pe el însuşi. Zamolxis şi-a ales o anume peşteră, inaccesibilă tuturor celorlalţi oameni, şi acolo îşi petrecea viaţa, întâlnindu-se rar cu oamenii, afară de rege şi de dregătorii lui. Regele îl susţinea, văzând că acum poporul i se supune mult mai bucuros decât până atunci, în credinţa că el îşi dă poruncile după povaţa zeilor.

Acest obicei s-a păstrat chiar până în vremea noastră, întrucât ei au totdeauna un om de atare alcătuire care, de fapt, nu este decât un sfetnic al regelui, însă la geţi este venerat ca zeu. Tot astfel şi muntele acesta a fost recunoscut sfânt şi geţii aşa îl numesc; numele lui, Kogaion, era acelaşi cu numele râului care curgea în preajmă. Când peste geţi a domnit Burebista, împotriva căruia se pregătise să pornească război divinul Caesar, funcţia aceasta înaltă o ocupa Deceneu. Aşa sau altminteri, obiceiul pitagoreic de abţinere de la folosirea animalelor ca hrană, introdus de Zamolxis, s-a mai păstrat.

Platon – *Harmides* – Despre Zamolxis

(Vorbeşte Socrate) „ – Bine, Harmides, am zis, la fel este acum şi cu descântecul nostru. L-am învăţat acolo, în armată, de la unul din medicii traci ai lui Zamolxis, despre care se spune că îi face pe oameni nemuritori. Iar acel trac mă încredinţa că au dreptate confraţii săi din Helada să sprijine ceea ce ziceam adineauri. Dar, a adăugat el, Zamolxis, care-i regele nostru, dovedeşte, ca zeu ce este, că tot aşa cum nu se cuvine să încercăm a vindeca ochii fără să fi vindecat capul, nici să tămăduim capul fără să ţinem seama de trup, cu atât mai mult nu trebuie să încercăm a vindeca trupul fără a căuta să tămăduim sufletul; pricina pentru care cele mai multe boli nu se supun artei medicilor Heladei este că ei nesocotesc întregul pe care s-ar cuveni să-l îngrijească, iar dacă acestui întreg nu-i merge bine, nu poate să-i meargă bine nici părţii. Aşadar, zicea tracul meu, de la suflet pornesc cele rele şi cele bune pentru corp, ca şi pentru omul întreg; de acolo purced acestea, aşa cum din cap purced cele privitoare la văz. [...]

Să presupunem că, aşa cum ne încredinţează Kritias, care este aici de faţă, ai şi avea înţelepciune în tine şi ai fi atât cât se cuvine de înţelept, tu nu mai ai nevoie nici de descântecele lui Zamolxis, nici de acelea ale lui Abaris Hyperboreul; voi fi însă nevoit să-ţi dau numaidecat remediul împotriva durerii de cap."

Notă: Pentru a confrunta juxtapunerea pe care o face Platon între Zamolxis şi Abaris, ne lipsesc elemente esenţiale, mitologic vorbind, cu privire la amândoi. Abaris era socotit un magician care trăia fără a se hrăni şi cutreiera Grecia zburând pe o săgeată de aur, dăruită de zeul Apollon, ca să vindece diferite molime; singurul raport ar fi fost, deci, practicarea medicinei care, la Abaris, spre deosebire de Zamolxis, se efectua pe calea miracolelor.

Fondul primitiv religios al geto-dacilor

Alexandru NOUR

Credințe, rituri şi superstiții geto-dace

Forma cea mai veche a ideii religioase a exprimat-o fetişismul şi a sugerat-o teama, ca adâncă manifestare a instinctului de conservare. Fetişiştii nu adoră obiectele de fetiş pentru ele însele, pentru vreo însuşire a lor ca măreție, forță, frumusețe etc., ci pentru că în ei se naşte ideea că aceste fetişuri (fie obiecte inerte, fie ființe sau fenomene), sunt înzestrate cu voință şi cu putere de acțiune. Pentru acest motiv li se adresează rugăminți şi li se arată ardoare şi venerație. Rugăciunea a izvorât din nevoia de a cere, şi abia mai târziu i s-a adăugat mulțumirea, recunoştința pentru rugăciunea satisfăcută. De aici nu a fost decât un pas până la sacrificiu, care a părut numai ca o plată pentru cererea împlinită, dar şi o achitare anticipată a lucrului cerut. Astfel, rugăciunea şi sacrificiul au apărut din timpurile cele mai îndepărtate ca baze fundamentale ale oricărui cult religios.

Drumul pe care l-a urmat fetişismul, ca o concepție religioasă, a fost foarte lung. Fetişul a aparținut domeniilor extrem de variate. Se adorau animalele (zoolatrie), arborii (phytolatrie), apele (hydrolatrie), pietrele (litholatrie), focul (pyrolatrie), apoi fenomenele şi corpurile cereşti (astrologie), ca să ajungă la concepția superioară a unei divinități spiritualiste universale. În acest complex de concepții religioase nu se poate desprinde o regulă de evoluție, după care să putem spune că zoolatria sau litholatria se află pe treapta cea mai de jos a acestei evaluări.

Omul, stăpânit de sentimentul fricii, a adorat în acelaşi timp un animal, o piatră, un izvor sau un astru. Se pare că focul a avut de la început cultul său, care ar putea fi cel mai vechi cult omenesc. „Silexul lustruit şi cioplit, descoperit la Thenay, fusese desigur supus acțiunii prealabile a focului. Aceste scule fuseseră ultima sforțare, capodopera unei rase *quasi-umane*, care trăia în epoca terțiară, cu trei mii de secole în urmă. Adorarea focului a început chiar din momentul ce a fost provocat de om. Rămâne cu totul nesusținută părerea că omul nu a avut idei religioase decât în neolitic. Din trăsnet, din erupția vulcanilor, omul primitiv a cucerit focul, dându-şi seama de imensa putere a lui şi de primejdia permanentă ce i-o oferea. De aici a început adorarea; iar când omul a putut avea la îndemână focul, după libera sa voință, această adorare a îmbrăcat forme de cult extrem de variate şi de complexe.

Indo-europenii au avut cultul focului încă de când triburile nu apucaseră căile migrațiilor şi nu se separaseră unele de altele. Stă scris în Riga–Veda: ”Înaintea tuturor celorlalți zei trebuie invocate Agni. Să pronunțăm numele său venerabil înainte de al tuturor celorlalți nemuritori. O! Agni ori cine ar fi zeul pe care-l cinstim cu sacrificiul nostru, mereu către tine se îndreaptă jertfa noastră”. La venirea lor în Europa, arienii au dus cu ei cultul focului. Dacă nu putem spune ce cult a avut prioritate în alcătuirea unei concepții imaginare a lumii, totuşi înclinăm a vedea în foc primul concept de adorare, centrul şi pivotul oricărui organism religios la indo-europeni.

Un alt cult al cărui început se pierde în viața cea mai primitivă a omenirii, este fără îndoială cultul morților. Fetişistul desprins să acorde voință obiectelor anorganice, vede şi în cadavru o asemenea voință, care se poate manifesta pentru binele sau pentru răul celor din jurul său. Sufletul nu părăseşte niciodată corpul, deoarece viața continuă şi după moarte. Corpul pierde numai facultatea de a se mişca, pe când tot ceea ce alcătuieşte viața continuă, cu aceleaşi nevoi, cu aceleaşi sentimente, cu aceleaşi aspirații. De aici se trage izvorul cultului morților, fiindcă ceea ce se adoră în acest cult nu este decât ”ființa invizibilă care este în noi, forța morală şi gânditoare care însufleteşte şi care cârmuieşte corpul nostru”. Şi această forță nu piere niciodată.

Soarele a avut de asemenea cultul său din timpurile cele mai străvechi. Toate popoarele lumii vechi, începând cu chinezii, indienii, egiptenii, asiro-chaldeenii, au adorat soarele ca sigurul principiu de viață. Indo-europenii au şi ei acest cult al soarelui. Aşa ne putem explica rolul deosebit pe care l-a avut marele astru în mitologia elenică şi romană. Galii, germanii şi slavii au adorat soarele printre zeii lor. Pentru preamărirea lui, druizii aprindeau focul solstițial şi sacrificau oameni pe rug de răchită. Sfâşiitorul Gargantua a fost un zeu solar. Ambasadorii germani la Roma au jurat pe Soare în fața Senatului roman.

Dar în afară de aceste credințe care au alcătuit fondul religios al indo-europenilor, se poate vorbi chiar de un panteon indo-european din timpurile cele mai străvechi. Un cercetător al mitologiei universale, Alexandre Krappe,

urmărind pe noi linii de sinteză problemele religioase, fixează un panteon înainte de despărțirea indo-europenilor în popoare:

1. Un zeu al cerului, al cărui nume era derivat din rădăcina di, înfățișând cerul strălucitor; Acest zeu era presupus a fi soțul;

2. Zeiței pământului-mamă, cu care se împreună o dată pe an, care trebuia să producă fertilitatea câmpurilor şi a animalelor; numele acestei divinități varia de la dialect la dialect;

3. Un zeu al tunetului, cunoscut şi el sub diferite nume; nu este sigur dacă la origine a fost identic cu zeul cerului;

4. Un zeu al fertilității vegetale şi animale, zeitate ithyphalică, care în India cuprindea unele din aspectele precedentului său (Indra) şi care în părțile Germaniei se contopise cu zeul tunetului (Thor);

5. Un zeu al păstorilor, al turmelor, al drumurilor şi al potecilor, care în Grecia se contopise cu precedentul (Hermes) şi în părțile Germaniei cu zeul tunetului (Thor);

6. O zeiță destul de nelămurită, Aurora, despre care este îndoială să fi avut vreodată rol mai de seamă decât acela din timpurile istorice.

Se recunoaşte în acest panteon primitiv indo-european un amestec de uranism şi chtonism, în care principiul vieții este reprezentat prin împreunarea zeului masculin, Soarele, cu zeița Pământului-mamă. Este adevărat că preponderența o are zeul cerului ca principiu masculin. Aceasta ne îndeamnă să vedem că indo-europenii începuseră să părăsească chthonismului, spre a se îndrepta către uranism, ceea ce va alcătui mai la toate popoarele indo-europene caracterul definitiv al religiei lor. Transformarea chthonismului în uranism s-a săvârşit, poate, chiar în vremurile migrațiilor, prin înlocuirea nevoii sexuale, brută şi severă, cu amorul care putea să dea mai mare siguranță tainei germinării.

În grupul sudic al popoarellor indo-europene, *tracii* au reprezentat foarte de timpuriu o civilizație originală care se deosebea de celelalte popoare. Iar în istoria tradițiilor religioase din străvechea Eladă , ei au o contribuție de care trebuie să se țină seamă , fiindcă numai astfel se poate obține un răspuns complet şi definitiv multora dintre problemele mitologiei greceşti. Deci, ca indo-europeni, tracii au adus cu ei în sud-estul Europei şi până dincolo de Carpații nordici, acel fond religios care se recunoaşte la toate popoarele aparținând grupului indo-eoropean. Acest fond avea un caracter pur uranian, spre deosebire de populațiile băştinaşe preindoeuropene, a căror caracteristică religioasă o alcătuia chtonismul.

Dar tracii, în aşezările lor europene, au început să se despartă în două grupe, din ce în ce mai distincte: grupa din sudul Dunării, cunoscută în istorie sub numele de „tracii propriu-zişi", şi aceea din nordul marelui fluviu, geto-daci. Cei din sud împânzesc la un moment dat toată Peninsula Balcanică, inclusiv Grecia; ba unii trec şi în Asia Mică alcătuind, cu elementele băştinaşe, pe Phrigieni. Originea tracică a Phrgienilor este astăzi dovedită. Tracii au găsit străvechi populații băştinaşe pe care le-au asimilat. Religia acestor băştinaşi era, ca a tuturor sudicilor, chtoniană cu preponderența Marii Zeițe (mama zeilor, Pământul, Gaia). Astfel că la elementele chtoniene pe care le adoptaseră în cursul migrațiilor în marea masă indo-europeană, se adaugă întreaga religie chtoniană a băştinaşilor balcanici, dând fondului lor religios un foarte pronunțat caracter chtonaian.

Care este fondul primitiv religios al tracilor, înainte de chtonizarea religiei lor prin contopirea cu băştinaşii balcanici, este o problemă a cărei dezlegare depinde de cercetările arheologice care sunt în curs şi care nu ne oferă deocamdată destul material de informații pe baza căruia să se poată închega o sinteză.

Un zeu al cerului de origine indo-europeană, cu atribuții de unic şi de suprem, nu mai păstrează religia tracă. A dispărut şi zeul tunetului, de aceeaşi origine ca al cerului. Astfel, religia tracă a pierdut elementele de bază ale caracterului său uranian. Atribuțiile acestor zei au trecut asupra lui Dionysos-Sabazios, un zeu prin excelență subpământean.

Cu toate acestea, religia tracilor nu a pierdut cu desăvârşire elementele uraniene ale fondului său indo-european. Este mai întâi credința în nemurirea sufletului, care nu a dispărut niciodată din religia tracică. Este adevărat că această credință a suferit transformări profunde, dar totuşi s-a păstrat. Şi, alături de credința în nemurirea sufletului, ceea ce a caracterizat religia tracilor față de a grecilor, ca o consecință a sa, a fost încă credința în viața viitoare.

Tracii nu prea obişnuiau să pună pe morminte inscripții. Obiceiul lor era de a săpa în piatră diferite figuri şi scene religioase, mai cu deosebire din cultul atât de răspândit al lui Dioysos (Bacus). Cu toate acestea, dintre foarte rarele inscripții, una relevă concepția lor despre viața veşnică. Este vorba de o inscripție în limba latină găsită la Doxato în Tracia de către Heuzely, scrisă în versuri, pe marmoră, pe care Tocilescu o datează din secolul III p. Chr. Transcriem ce-a de-a doua strofă:

Et reparatus item vivis in Elysiis.

Sic pacitum est divis a (e) terna vivereforma

Qui bene de supero (l) umine sit meritus
Quae tibi castifico promisit numera cursu
Olim jussa deo simplicitas facilis.
Nunc seu te Bromio signatae mystidis Aise
Florigero in prato congreg(at) in satyrum;
Sive conistiferae posunt sibi Naidis a(e)qu(um)
Qui ducibus taedis agmina fista trahas.

Ideea care se desprinde de aici este aceea a unei vieți noi, pe care o vor duce în Elzseu, aşa cum au hotărât zeii, toți care au binemeritat de la puterea divină, sub o formă eternă (aeterna vivere forma). Nemurirea apare deci ca un dar al zeilor, pe care nu îl dobândesc decât aleşii lor, pe când ceilalți pier, dispar fără urmă. Condiționarea nemuririi este o credință chtonică, preindo-europeană, pe care tracii au adoptat-o de la băştinaşi şi care lipseşte geto-dacilor. Ajuns în Elyseu, două căi se deschid înaintea nemuritorului: una care-l duce, ca Satyr, către trupul lui Dionysos, alta care-l îndreaptă să devină tovarăş Naiadelor, spre a conduce la lumină faclele procesiunii sacre (qui ducibus taedis agmina festa trahas). Iar cel care hotărăşte pe ce cale să apuce nemuritorul este Destinul.

În cultele chtoniene, nemurirea este sub pământ, la lumina faclelor, unde are loc banchetul divin al lui Dionysos. În cele uraniene, această nemurire rezidă în limpezimea cerului albastru, la strălucirea soarelui, în lumina eternă a vieții nepieritoare, pe care o patronează zeul cerului. Tracii credeau în nemurirea subpământeană, aceea a lui Dionysos şi Hades, fiindcă patron la vieții pământene, ca şi acelei de dincolo de moarte, este acel zeu suprem, de profund caracter chtonian numit, mai târziu, Dionysos-Sabazios.

Iată deci că ideea de nemurire şi de viață viitoare, care făceau parte din fondul primitiv religios indo-european, având un pronunțat caracter uranian, şi-a pierdut acel caracter sub influența cultelor chtoniene ale băştinaşilor cu care s-au contopit tracii.

În marea familie tracică, geto-dacii se remarcă de timpuriu printr-o adâncă şi severă religiozitate. Şi încă spre deosebire de tracii sudici, ei au păstrat mai pur fondul primitiv religios indo-european. De aceea religia geto-dacă este de caracter uranian. Dacă am încerca să desprindem din religia geto-dacilor ceea ce alcătuieşte fondul primitiv indo-european, încercarea ar întâmpina şi aici multe greutăți. Mai întâi, fiindcă toate ştirile în această privință sunt literare, reduse numai la ceea ce ne-au comunicat Herodot şi Strabo, iar cele arheologice nu ne dau decât prea puține informații. Religia strămoşilor noştri este aşa de adânc originală față de vremurile şi ținutul în care s-a desfăşurat, încât prea puține puncte de orientare găsim la vecinii lor mai cunoscuți.

Geto-dacii erau traci, dar tracismul lor era deosebit de cel sudic. Este adevărat că tracismul geto-dac era afirmat, mai întâi, printr-un fond lingvistic comun, dar limba vorbită dincolo de Dunăre se deosebea profund de aceea din Sud. Existau, desigur, asemănări în felul de viață, de îmbrăcăminte, în inventarul casnic şi de luptă, poate chiar în unele credințe de ordin religios, dar tracii şi geto-dacii erau două popoare deosebite, înfrățite în originea lor, dar perfect distincte unul de altul în ceea ce ştim despre ei.

Ştirile literare vechi pe care le avem despre religia lor făceau din aceste popoare unul singur; cercetătorii moderni au continuat în acelaşi spirit. Astfel ne găsim până acum în fața unui material informativ traco-geto-dac, din care trebuie să desprindem ce aparține unora şi ce aparține celorlalți, ca să putem ajunge la o judecată justă despre unii şi despre alții. Vasile Pârvan a fost primul care a tras oarecum granițele acestei probleme, întrevăzută şi de înaintaşul său, Grigore Tocilescu.

Geto-dacii au adus în ținuturile noastre credințe religioase de caracter uranian. La acestea nu au lipsit unele infiltrații religioase chtoniene, dobândite în cursul migrațiilor.

Între aceste credințe chtoniene, un loc important îl ocupă cultul zeiței Pământul–Mamă, care exista în Europa din timpuri străvechi. Când s-au desprins din trupul comun- şi aceasta o dată cu migrația – tracii prezentau o singură masă migratoare. După aşezarea lor în dreapta şi stânga Dunării, a început diferențierea în două mase distincte, care au dus la formarea a două popoare: tracii propriu-zişi şi geto-dacii.

Această diferențiere este rezultatul unui lung proces de evoluție care se desfăşoară într-o perioadă lungă de timp şi la care contribuie mai multe cauze:

1. un sol şi o climă deosebite;
2. populații băştinaşe pe care le-au asimilat;
3. stilul de viață diferit;
4. lipsa de legătură permanent între unii şi ceilalți etc.

Populațiile băştinaşe din stânga Dunării, spre deosebire de cele din sud, abia prezentau mici insule răzlețe şi foarte puțin numeroase, care duceau o viață mai mult decât simplă. Pe acestea le-au asimilat tracii, uşor, şi fără să lase urme

prea adânci despre existența lor. Acestui lucru i se datorează faptul că religia geto-dacă şi-a păstrat caracterul său uranian şi deci a moştenit mai mult din fondul religios indo-european.

Acestui fond aparține cultul cel mai însemnat al geto-dacilor. Zamolxis este un zeu al cerului, deci pur caracter uranian; toată teologia acestui cult este uraniană. Zeul geto-dac înfățişa cerul albastru. ”Tulburarea firii e adusă de demonii răi ai furtunilor, norilor, grindinii; de aceea getul ajută zeului suprem la liniştirea lumii, trăgând el însuşi cu arcul în norii care ascund şi întunecă fața zeului din cer. Şi de aceea zeul e adorat pe munții înalți, în singurătatea unde numai vulturii, iar nu oamenii pot urca”. Deci cât mai sus, cât mai aproape de cer. Şi Zamolxis este zeul unic al geto-dacilor. „Unic”, cu acel înțeles de suprem, de singur stăpân, pentru că influențele străine şi superstițiile lor mai creaseră încă mărunte divinități, care nu s-au putut ridica până la Zamolxis.

Viața viitoare şi deci nemurirea sufletului, care este tot un element de religie indo-europeană, stau în puterea lui Zamolxis, acolo la el, în cerul senin şi albastru. La moarte, sufletul îşi păstrează haina pământească spre a se ridica, abur nevăzut, spre cerul lui Zamolxis, acolo unde îl aşteaptă viața cea veşnică. Toți care mor se îndreaptă către marele zeu; nimeni nu este împiedicat şi nimănui nu i se cer condiții speciale spre a dobândi această viață eternă. Mare deosebire deci față de nemurirea pe care Dionysos-Sabazios o oferea tracilor. Această viață nu era sub pământ, la lumina torțelor, ci în cer, la strălucirea zilei eterne.

Mai era în cer şi un zeu al tunetului şi al furtunii, care apare ca un răzvrătit față de Zamolxis şi pe care geto-dacii îl ținteau cu săgeți când întuneca fața cea senină a marelui zeu. Zeul acesta este străvechiul stăpân al Furtunii şi al Tunetului din mitologia indo-europeană; şi el de caracter uranian, geto-dacii moştenindu-l fără nicio alterare.

Urme chtoniene se găsesc, fără îndoială, şi la geto-daci, fie reminiscențe băştinaşe, fie influențe din epoca migrațiilor. Mulțimea de figurine antropomorfe şi zoomorfe, neo- şi eneolitice care s-au găsit peste tot în Dacia, „sunt desigur în legătură cu credințe religioase, civile şi funerare”. Nu poate lipsi dintre aceste credințe aceea într-o zeitate a pământului, o Gaia elenică sau o Cybelă romană, mult mai veche decât acestea, dar cu siguranță de origine preindo-europeană. Europa este plină de asemenea figurine feminine cu caracter religios, dar nu toate înfățişează Pământul, deci principiul feminin al germinării, ci unele sunt ocrotitoarele mormintelor, în legătură cu străvechi superstiții, a căror urmă se păstrează până astăzi în credințele şi basmele populare.

A. Nour – ***Credințe, rituri şi superstiții geto-dace***

Figurații zoomorfe pe brățările de aur ale dacilor

Ziarul regional
nr. 1 în România

Premiul
"Dumitru Tinu"
2006

GAZETA de SUD
Cotidian al oltenilor de pretutindeni

Blestem

Mariana TERRA

O istorie rănită,
Sucită, răstălmăcită
Prin prea multe file şterse
Azi nu se mai recunoaşte.

Ca o negură ce vine
De la un oareşicine,
Istoria ne e schimbată
Ca o haină prea uzată.

Plânge timpu-n disperare
Lacrimi grele de uitare
Fiindcă dacii în anale
Sunt trecuți la indexare.

Cu supremă umilință
Ei se văd în neființă,
Greu uitați în praful minții,
Cum uitați le sunt părinții.

Cine Dacia ne-o fură
N-aibă parte de prescură,
Nici de preoți, nici de mamă,
Nici de-a fi luat în seamă.

Să trăiască-n chin de țară,
Soarele să nu-i răsară,
Lumea să îl ocolească,
Cerul sfânt să-l izgonească.

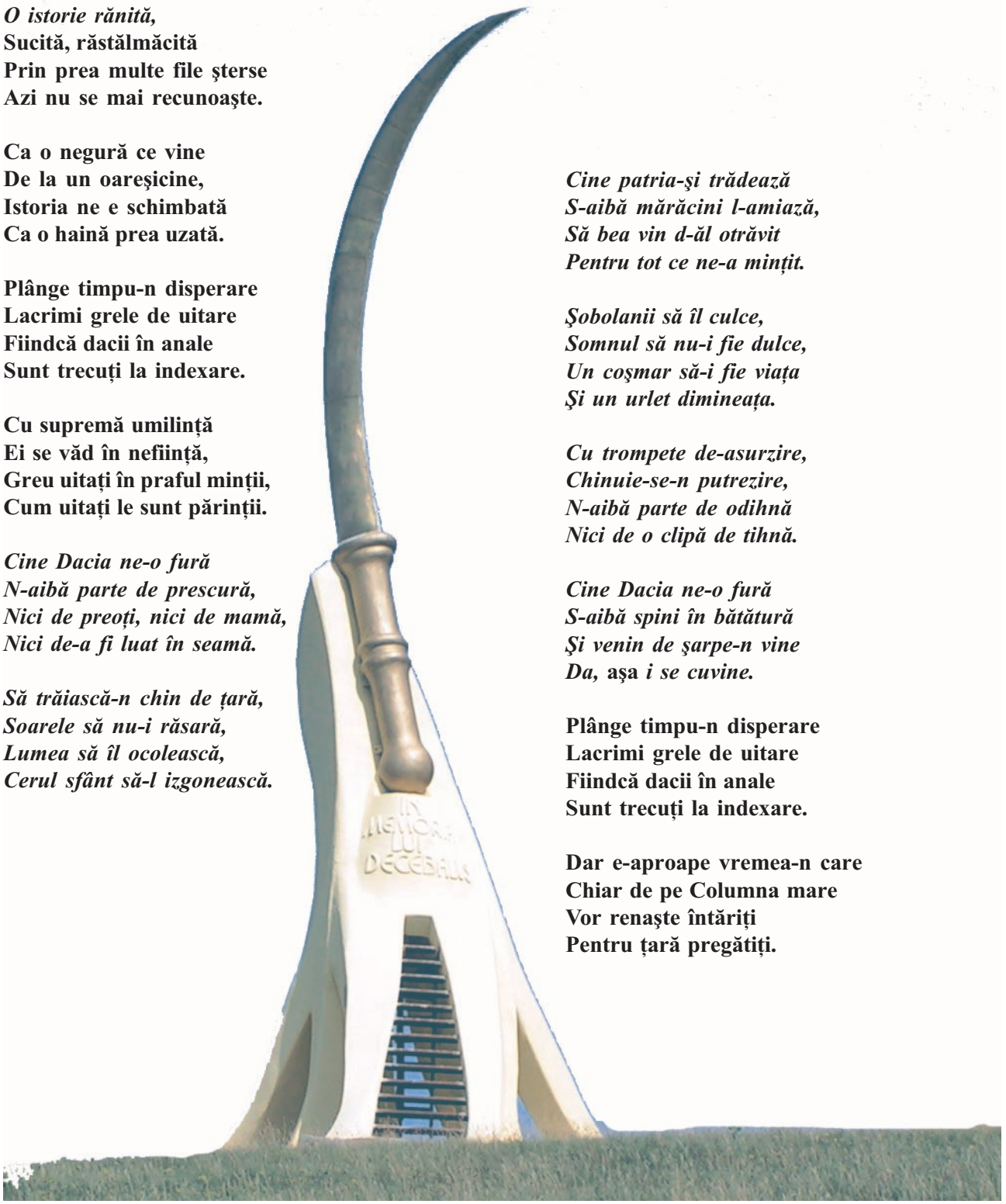

Cine patria-şi trădează
S-aibă mărăcini l-amiază,
Să bea vin d-ăl otrăvit
Pentru tot ce ne-a minţit.

Şobolanii să îl culce,
Somnul să nu-i fie dulce,
Un coşmar să-i fie viaţa
Şi un urlet dimineaţa.

Cu trompete de-asurzire,
Chinuie-se-n putrezire,
N-aibă parte de odihnă
Nici de o clipă de tihnă.

Cine Dacia ne-o fură
S-aibă spini în bătătură
Şi venin de şarpe-n vine
Da, aşa i se cuvine.

Plânge timpu-n disperare
Lacrimi grele de uitare
Fiindcă dacii în anale
Sunt trecuți la indexare.

Dar e-aproape vremea-n care
Chiar de pe Columna mare
Vor renaşte întăriți
Pentru țară pregătiți.

ANUNȚ

DACIA REVIVAL INTERNATIONAL SOCIETY

21-26 Broadway, New York, NY 11106, USA
Phone (718)932 – 1700 or 031 8106172
Fax (718) 728 – 7635
E-mail - regalion2008@gmail.com;
website www.dacia.org

Stimate doamne şi stimaţi domni

Avem deosebita onoare de a vă invita să participaţi cu lucrări ştiinţifice la cea de-a IX-a ediţie a Congresului internaţional de Dacologie, **Regalian 2008,** care va avea loc în data de 20 iunie 2008, Cecul Militar Naţional – Sala de Marmură, din Bucureşti, sector 1, str. Constantin Mile nr. 1. Sponsor al acestui eveniment este domnul George Constantin Păunescu.

Aşa cum v-am obişnuit în ediţiile anterioare ale congreselor noastre, sesiunile şi programele asociate congresului, vor acoperi multiple aspecte ale istoriei Daciei. Aceste oportunităţi de schimb intelectual vor marca stadiul actual al cercetărilor şi vor sugera direcţiile viitoare oferind

atât cercetătorilor consacraţi cât şi celor mai tineri un forum ştiinţific de înalt nivel pentru lucrările prezentate.

Spre deosebire de ediţiile trecute, anul acesta durata congresului va fi mai scurtă cu o zi iar lucrările vor fi selectate mai riguros de un juriu format din personalităţi de marcă ale istoriei româneşti precum Dr. Viorica Enăchiuc, conf.univ. G D Iscru , prof. Timotei Ursu.

Personalitatea marcantă căreia îi este dedicat acest congres este **Regalian** primul reunificator al Daciei

Lucrările prezentate la congres se vor axa în special pe subiectul principal, **„Regalian, 1750 de ani de la eliberarea Daciei de sub romani",** dar în limita spaţiului disponibil vor fi acceptate şi alte lucrări care vor prezenta aspecte importante ale istoriei, culturii şi civilizaţiei Daciei.

CONDIŢII DE PARTICIPARE

1. Lucrările trebuie să fie în esenţă originale şi nepublicate în prealabil.
2. Trebuie să completaţi un Formular de participare pe care îl găsiţi la adresa www.dacia.org şi să-l trimiteţi împreună cu rezumatul lucrării. De asemenea, este necesar să se precizeze următoarele: numele şi prenumele autorului, instituţia cu care este afiliat, adresa completă, numărul de telefon şi fax precum şi adresa e-mail.
3. Fiecare participant va trimite lucrarea care urmează a fi prezentată, însoţită de un rezumat.
4. Rezumatul trebuie redactat conform indicaţiilor din ghid, nu trebuie să conţină mai mult de 300 de cuvinte şi trebuie să indice clar conţinutul materialului principal, metodologia şi concluziile.
5. Atât rezumatele cât şi lucrările trimise vor fi pe suport electronic, iar dacă vor fi trimise prin poştă vor fi obligatoriu însoţite de copia pe CD sau pe dischetă. Apelând la înţelegerea dumneavoastră, vă anunţăm că orice lucrare sau rezumat care nu va fi însoţit şi de varianta electronică, va fi automat eliminat fără a fi citit.
6. Lucrările pot ocupa un spaţiu de maxim 10 pagini scris în TIMES NEW ROMAN, mărime 14, iar citirea lor nu trebuie să depăşească 15 minute.
7. Lucrările însoţite obligatoriu de rezumate vor fi trimise fie via e-mail la adresa regalion2008@gmail.com , fie prin poştă cu formatul electronic corespunzător, pe adresa **Dacia Revival International Str. Cercelus nr. 71 Sector 3, Bucureşti, în atenţia domnului Andrei Bănică.**
8. Data limită de primire a lucrărilor va fi 25 mai, după această dată orice lucrare fiind refuzată.
9. Ca şi în anii precedenţi, nu există nicio taxă de participare la congres. Locurile din acest an fiind limitate la 300, accesul în sală se va face începând cu lectorii care vor prezenta lucrări, cu posesorii de invitaţii, iar restul de locuri neocupate vor fi completate în ordinea înregistrării.
10. Pentru informaţii suplimentare puteţi obţine informaţii la numărul de telefon 0726113151 sau de pe site-ul fundaţiei www.dacia.org

Vă mulţumim şi vă aşteptăm la cel de-al IX-lea **Congres Internaţional de Dacologie – „Regalian 2008"**.

Andrei Bănică
Directorul Comitetului de Organizare

Datini dacice, datini străbune

Viorica NASTA

Izvoarele literare ne vorbesc şi despre alte obiceiuri ale tracilor sau ale geto – dacilor, diferite de cele care se referă la naştere, moarte şi căsătorie, ajutându-ne la conturarea fizionomiei morale şi a modului de înţelegere a problemelor majore.

Vorbind despre "obiceiurile cele mai vrednice de luare-aminte" ale tracilor, Herodot ne spune că "în ochii lor, trândăvia trece drept cea mai mare cinste. A munci pământul e lucrul cel mai de ruşine, iar când trăieşti de pe urma războiului şi a prădăciunilor – spun ei – faci un lucru cât se poate de bun."[1] O asemenea descriere este clar că nu se referea la masa tracilor şi cu atât mai puţin a geto – dacilor pe care Herodot îi caracterizează prin trăsături de vitejie şi dreptate care i-au făcut celebri în lumea antică. Tabloul înfăţişat de părintele istoriei se referă la o anumită categorie a societăţii tracice şi anume cea a războinicilor. Aceeaşi situaţie o întâlnim şi la alte popoare, fără să fie caracteristică pentru traci sau geto-daci.

De altfel, descoperirile arheologice atestă prin variate unelte că geto-dacii lucrau pământul, prelucrau metalele şi practicau diferite meserii ; asemenea oameni nu puteau dispreţui munca.

Un exeget al operei vergiliene, Aufidius Modestus – secolul I p.Chr. – susţine că a citit cum că dacii au obiceiul ca, atunci când pleacă la război, să bea din Istru o anumită cantitate de apă, ca pe un vin sacru, jurând că nu se vor întoarce decât după ce vor ucide pe duşmani.

Vergiliu descrie alte obiceiuri ale geto-dacilor din vremea severelor ierni: "Oamenii îşi duc viaţa liniştită şi sigură în bordeie / Săpate adânc în pământ, adună trunchiuri de stejar şi ulmi întregi, / Pe care îi rostogolesc pe vatră şi-i pun pe foc. / Locuitorii petrec la joc lunga noapte de iarnă şi le face plăcere să prepare / Din orz fermentat şi din fructe acre de sorb, o băutură ce seamănă cu vinul."[2]

Despre un obicei al tracilor, practicat probabil şi de geto-daci, vorbeşte Pliniu cel Bătrân apreciind că "niciun muritor nu este întotdeauna înţelept. Ce n-aş da să mă înşel în această privinţă şi cât mai mulţi să socotească cele spuse de mine ca fiind o prorocire neadevărată. Deşertăciunea omenească, meşteră să se înşele pe ea însăşi, socoteşte în felul tracilor, care pun în urnă pietre de culori diferite, după cum o zi este bună sau rea, iar în ziua morţii le numără şi astfel îi judecă pe fiecare."[3]

Claudius Aelianus, în opera sa cu evidente intenţii moralizatoare, ne spune: "Despre traci s-a dus vestea că sunt grozav de beţivi. N-au scăpat nici ilirii de această învinuire. Ba şi-au mai atras şi învinuirea că, la ospeţe, în faţa oaspeţilor, este îngăduit să se bea în sănătatea femeilor, fiecare pentru cine doreşte, chiar dacă nu este femeia lui."[4] Despre acest subiect ne informează şi Platon când discută despre beţie. "Vorbesc nu de folosirea în general a vinului sau de abţinerea totală, ci de beţia propriu-zisă: dacă trebuie să se bea aşa cum beau sciţii şi perşii şi apoi cartaginezii, celţii, iberii şi tracii – toţi aceştia fiind neamuri războinice – sau ca voi… Căci voi [macedonenii], după cum spui, sunteţi foarte cumpătaţi, pe câtă vreme sciţii şi tracii beau vin neamestecat deloc cu apă, atât femeile cât şi bărbaţii, şi îl împrăştie pe hainele lor, socotind că este o deprindere frumoasă şi aducătoare de fericire."[5] Din textul marelui filosof atenian nu reiese că tracii s-ar caracteriza prin viciul beţiei. El spune doar că tracii, atât bărbaţii cât şi femeile, ca şi multe alte popoare, beau vinul neamestecat cu apă şi că au obiceiul să-şi împrăştie vinul pe haine, considerând că aduce fericire. La popoarele antice a bea vin şi a face exces de băutură era o obişnuinţă, fără ca aceasta să fie o caracteristică proprie doar tracilor.

Pomponius Mela, după ce ne povesteşte modul în care se încheiau căsătoriile, ne spune: "La unii traci folosirea vinului este necunoscută; dar la ospeţe se aruncă seminţe în focurile în jurul cărora se şade, seminţe al căror miros provoacă comesenilor o veselie asemănătoare cu beţia."[6] Seminţele cu efect euforic şi narcotic aruncate în foc sunt, foarte probabil, cele de cânepă.

Despre Dromihetes ştim că îl cinsteşte pe Lisimah cu vin. Dovada sigură însă ne-o oferă Strabo[7] care ne spune că una din măsurile pe care le-a luat Burebista pentru asanarea moravurilor neamurilor său, la îndemnul marelui preot Deceneu, şi pe care geto-dacii au ascultat-o, a fost aceea de a tăia viţa-de-vie şi a trăi fără vin. O asemenea măsură se înscrie în politica de sobrietate şi cumpătare preconizată de marele rege. Luarea ei este urmarea firească a

exceselor de băutură ale geto-dacilor din perioada anterioară. Relatarea lui Strabo este totuşi exagerată, fără îndoială, pentru că vița-de-vie n-a fost stârpită definitiv în Dacia. Mărturie în acest sens sunt descoperirile arheologice. Cosoarele folosite la lucrările viticole, acele mici cuțite curbe cu o tijă scurtă în prelungirea lamei pentru a se fixa în mânerul de lemn, sunt aproape nelipsite în aşezările dacice atât înainte, cât şi după venirea lui Burebista. Cele mai vechi cosoare pentru lucrat via cunoscute până acum sunt cele descoperite la Huşi şi datează din secolele IV – III a.Chr. Nu poate fi o simplă coincidență că zona Huşiului este până astăzi o renumită regiune viticolă.

Despre cultivarea viței-de-vie şi folosirea vinului ne stau mărturie şi alte descoperiri. O frunză s-a imprimat pe un vălătuc de lut din aşezarea de la Popeşti, iar sâmburi de struguri s-au descoperit în aşezarea de la Brad şi în cea de la Grădiştea de Munte. Despre cunoaşterea şi larga folosire a vinului la geto-daci ne stau mărturie şi amforele atât de numeroase descoperite şi în foarte multe aşezări extracarpatice. Se pare că în cele mai multe amfore se transporta vin. Producerea de vinuri locale este dovedită şi de amforele executate în ateliere dacice care au ştampile anepigrafice.

Xenofon, în numeroasele sale peripeții, va ajunge şi la curtea regelui trac Seuthes, unde a participat la un ospăț pe care îl descrie în opera Anabasis. Astfel, după ce oaspeții s-au aşezat în cerc, le-au fost aduse tuturor măsuțe cu trei picioare şi le-au fost puse dinainte. Pe măsuțe se găseau bucăți de carne friptă şi pâini mari, dospite. Vinul era servit în cornuri de către paharnici. "Exista următoarea datină de care Seuthes s-a slujit cel dintâi: a luat pâinile ce se aflau în fața sa, le-a rupt în bucăți mici şi le-a aruncat cui a socotit de cuviință. Acelaşi lucru l-a făcut şi cu cărnurile, oprindu-şi numai atât cât să guste."[8] Aceste obiceiuri povestite de Xenofon au putut fi practicate şi de către geto-daci.

Un alt obicei considerat străvechi era acela ca cei avuți să facă daruri regelui pentru a-l cinsti, iar regele, la rândul său, să dăruiască lucruri celor ce nu au. Lui Seuthes, cu ocazia ospățului la care a participat Xenofon, i s-au dăruit: un cal, un sclav tânăr, haine pentru soție, o cupă de argint şi un covor de mare preț. Foarte asemănător trebuie să se fi desfăşurat ospețele şi la regii geto-daci. Ospețele nu erau proprii doar regilor sau aristocrației, ci întregului popor, firește la proporții diferite. Aşa cum ne spune Dion Chrysostomos, "era nevoie să se bucure de plăcerile dragostei, ale mâncării şi ale băuturii, atât ionianul, cât şi tesalianul şi italiotul şi getul şi indul şi spartanul."[9] Retorul din Prusia cunoştea bine popoarele enumerate, din numeroasele sale călătorii, ocazie cu care a ajuns şi la geți.

Aşadar, geto-dacii nu erau străini de plăcerile vieții şi nu firea războinică sau viciile sunt cele care îi caracterizează.

Câteva referiri ale autorilor antici ridică, totuşi, o problemă: practicau sau nu practicau geto-dacii tatuajul? Din relatarea lui Clearh din Soloi – care a fost elevul lui Aristotel – aflăm: "nevestele sciților au tatuat trupurile femeilor trace – ale acelor traci care locuiesc în vecinătate la vest şi nord – făcând un desen cu ace. De aceea, după mulți ani, femeile care fuseseră batjocorite au şters urma nenorocirii lor într-un fel special, gravând desene şi pe restul pielii, pentru ca semnul insultei şi al ruşinii ce se afla pe ele, fiind socotit că intră în desenul ornamental, să şteargă ocara prin calificativul de podoabă."[10]

Tracii care locuiesc în vecinătatea de nord a sciților sunt geto-dacii, ştiut fiind faptul că autorii greci mai vechi care se referă la strămoşii noştri îi numeau cu apelativul generic de traci. Din relatarea discipolului lui Aristotel, aflăm că femeile sunt cele care se tatuează şi că modelele ornamentale, socotite podoabe, se realizează cu ace. Pe de altă parte, de la Aristofan aflăm că şi bărbații se tatuau, mai cu seamă fruntaşii acestora.

Relatând despre datinile tracilor, Herodot ne spune: "Tatuajul este socotit semnul neamului ales, cel netatuat fiind considerat om de rând."[11] Strabo, vorbind despre locuitorii de lângă Marea Adriatică, ne relatează că ei "se tatuează întocmai ca şi toate neamurile ilirice şi trace."[12] De la Dion Chrysostomos aflăm că în Tracia există "femei libere, pline de semne făcute cu fierul roşu şi care cu cât au mai multe semne şi mai variate, cu atât se arată a fi mai nobile şi din părinți mai de ispravă."[13] Marele retor din Prusia spune că tatuajul se realiza cu fierul roşu, pe când Clearh din Soloi scrie că el se făcea cu ace. Se pare însă că este vorba de aceeaşi tehnică folosită şi în zilele noastre de împunsături făcute cu ac înroşit în foc şi înmuiat în diverşi coloranți.

Plutarh, vorbind despre traci, ne spune că aceştia "până astăzi îşi tatuează femeile."[14] Deci obiceiul femeilor trace de a se tatua se va menține până în veacul al doilea, vreme în care a trăit autorul celebrelor *Vieți paralele*.

Pe baza textelor scrise, se poate conchide că tatuajul reprezenta un semn de noblețe şi că era practicat doar de nobilime. În concluzie, şi la geto-daci se tatuau unii dintre oamenii de seamă, bărbați, femei sau copii, tatuajul constituind o podoabă şi un semn de noblețe.

1 Herodot, *op. cit*., V, 6.
2 Vergiliu, *Georgicele*, 376–381.
3 Pliniu cel Bătrân, *Historia naturalis*, VII, 40.
4 Claudius Aelianus, *Istorioare felurite*, III, 15.
5 Platon, *Legile*, I, 637.
6 Pomponius Mela, *op.cit.*, II, 2, 21.
7 Strabo, *op. cit*., VII, 3, 11.
8 Xenofon, *Anabasis*, VII, 3, 21.
9 Dion Chrysostomos, *Discursuri*, LXVIII, 2.
10 Clearh din Soloi, *Vieți*, Fr. 8.
11 Herodot, *op. cit*, V, 6.
12 Strabo, *op. cit*., VII, 5, 4.
13 Dion Chrysostomos, *op. cit.*, XIV, 19.
14 Plutarh, *Despre răzbunarea târzie a divinității*, 12.

FUNDAȚIA PENTRU CERCETAREA ISTORIEI DACIEI
DACIA REVIVAL INTERNATIONAL SOCIETY

Preşedinte – dr. Napoleon Săvescu
21–26 Broadway, New York 11106 USA
tel. 718 932 1700, 031 810 6172
fax 718 728 7635
e-mail: nsavescu@nyc.rr.com

Filiala Bucureşti
Ilie Enciu
Str. Arbustului, nr. 2D
Sect. 2, Bucureşti
tel./fax 021 2401218

Filiala Tulcea-Geția Minor
Nicolae Nicolae
Str. Florilor, nr. 35-37
Tulcea
tel. 0729 011003

Filiala Reghin
Ioana Crişan
Str. Rodnei, bl. 7, ap. 6
tel. 0265 511544
e-mail: ioana788@gmail.com

Filiala Transilvania-Banat
Vladimir Brilinsky
Str. Carpați, nr. 12, bl. F, ap. 11, Deva
tel./fax 0254 223853
e-mail: malus_dacus@yahoo.com

AL IX-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL DE DACOLOGIE

REGALIAN 2008

BUCUREȘTI 20 IUNIE

CERCUL MILITAR NAȚIONAL

© harta Ion Pachia Tatomirescu

5948339401040001905
Preț 1,5 lei
Pentru străinătate: 1.5 USD